

ZRC SAZU

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
Slovenski raziskovalni inštitut
Pedagoški inštitut

Ciljni raziskovalni projekt
Druga celovita jezikovnopolitična raziskava o potrebah
jezikovnih uporabnikov v RS in uporabnikov slovenščine v
sosednjih državah in po svetu
(raziskovalno poročilo)

Kozma Ahačič, Manca Černivec, Duša Divjak Race, Helena Dobrovoljc, Tanja Fajfar, Dejan Gabrovšek,
Nataša Gliha Komac, Devan Jagodic, Špela Javornik, Janoš Ježovnik, Carmen Kenda-Jež, Nina Ledinek,
Tina Lengar Verovnik, Žan Lep, Mija Michelizza, Jera Oman, Andrej Perdih, Špela Petric Žižić, Marko
Snoj, Mojca Žagar Karer, Andreja Žele

Uredili: Kozma Ahačič, Duša Divjak Race, Janoš Ježovnik, Nina Ledinek, Mija Michelizza

Vodja projekta: Nataša Gliha Komac

Koordinatorica projekta: Nina Ledinek

Tehnična podpora: Janoš Ježovnik, Žan Lep, Duša Divjak Race

Ljubljana, november 2025

Kazalo vsebine

Metodološki oris raziskave	1
1 Uvod.....	1
2 Metodološki okvir	1
3 Spletni anketi <i>Slovenščina danes</i> in <i>Slovenščina danes – zunaj RS</i> z vidika jezikovnega uporabnika	3
3.1 Oris profila anketirancev	4
3.1.1 Demografski profil anketirancev.....	5
3.1.2. Profil anketirancev glede na njihovo profesionalno pripadnost	6
3.1.3 Profil anketirancev glede na njihovo poznavanje potreb posebnih skupin jezikovnih uporabnikov ...	8
4 Povzetek rezultatov raziskave	9
Smernice za nadaljnje jezikovnopolitično delovanje na izpostavljenih področjih	12
Visoko šolstvo in znanost.....	13
Vzgoja in izobraževanje	17
Mediji	20
Zdravstvo	23
Jezikovna infrastruktura.....	26
Splošni ukrepi.....	27
Jezikovni opis	31
Standardizacija.....	32
Terminologija	33
Večjezičnost	34
Jezikovne tehnologije	35
Digitalizacija	36
Slovenske skupnosti v sosednjih državah	39
Povzetek	45
Summary	46

Metodološki oris raziskave

1 Uvod

Ciljni raziskovalni projekt Druga celovita jezikovnopolitična raziskava o potrebah jezikovnih uporabnikov v RS in uporabnikov slovenščine v sosednjih državah in po svetu je sistematična nadgradnja enakovrstnega projekta Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov iz leta 2017, pri čemer predstavlja nadaljevanje celostnega, dolgoročnega in kontinuiranega spremljanja jezikovnopolitične situacije in jezikovnih potreb uporabnikov v Sloveniji ter potreb uporabnikov, ki slovenski jezik govorijo v sosednjih državah in po svetu. Projekt neposredno odgovarja na potrebe pripravljavcev strateških dokumentov, predvsem Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko, hkrati pa njegovi rezultati vzpostavljajo trdno podlago za sistematično in poglobljeno sociolingvistično raziskovanje problematik rabe slovenščine v Republiki Sloveniji in izven njenih meja ter za spremljanje potreb uporabnikov drugih jezikov in komunikacijskih praks v Republiki Sloveniji.

Namen projekta, ki se je osredotočal tako na splošne kot na specializirane jezikovne uporabnike kot nosilce jezikovnih praks, rab in stališč, je bil celovita analiza sociolingvistične situacije v Republiki Sloveniji in raziskava potreb jezikovnih uporabnikov slovenščine zunaj države. Končni cilj projekta je bil priprava strokovnih podlag za nov nacionalni program za jezikovno politiko, pri čemer smo se posebej osredotočili na oris jezikovnopolitične situacije na naslednjih izbranih področjih: osnovno- in srednješolska vzgoja in izobraževanje, visoko šolstvo in znanost, zdravstvo, mediji, jezikovna infrastruktura (jezikovni opis in jezikovnotehnološki razvoj). Smernice izpostavljajo tudi cilje jezikovne politike ter ukrepe, potrebne za ohranitev in učinkovito rabo slovenščine v jezikovni skupnosti govorcev slovenščine v sosednjih državah Republike Slovenije.

Projekt je izvajala skupina 21 strokovnjakov, raziskovalcev s treh raziskovalnih ustanov, in sicer Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Slovenskega raziskovalnega inštituta iz Trsta in Pedagoškega inštituta. Člani projektne skupine imajo zaradi svojega dela in individualnih raziskovalnih pobud dober vpogled v potrebe in stališča jezikovnih uporabnikov v Republiki Sloveniji in zunaj nje. Povezujejo se tudi interdisciplinarno, zlasti raziskovalci s Pedagoškega inštituta in Slovenskega raziskovalnega inštituta iz Trsta so namreč razen s problematiko jezika teoretično in metodološko dobro seznanjeni tudi z izvajanjem kompleksnih evalvacijskih in razvojnih študij, kar je ključnega pomena, saj je prav povezava med poglobljenim teoretičnim znanjem in premišljeno zasnovanimi empiričnimi raziskavami stališč in potreb uporabnikov dobro izhodišče za pripravo strokovnih podlag za konstruktivno naravnano jezikovno politiko.

2 Metodološki okvir

Vprašanje jezikovnopolitičnega načrtovanja, torej načrtovanja statusa, korpusa in znanja jezikov, ter posledično jezikovnega upravljanja je zaradi vedno običajnejše mobilnosti prebivalstva, hitrega pretoka informacij, silovitega jezikovnotehnološkega razvoja s poudarkom na razvoju orodij umetne inteligence in spreminjajočih se gospodarskih in družbenih okoliščin aktualno vprašanje vsake družbe. Spremembe politično-gospodarskih ter širših družbeno-kulturnih okoliščin ter interesov namreč neizbežno vodijo k spremembam v statusu jezikov, s tem pa k spremenjenim stališčem, jezikovnim rabam ter potrebam jezikovnih uporabnikov. Na spremembe se morajo ustrezno odzivati pravna določila, strategije oz. metodologije jezikovnega izobraževanja, aktualni opisi jezika, seveda pa tudi jezikovnotehnološka in druga infrastrukturna podpora.

Podlago za dolgoročnejše sistemsko razreševanje jezikovnopolitičnih problematik daje (področna) zakonodaja, na aktualne družbene in druge spremembe pa se lahko hitreje in vsebinsko bolj konkretno odzivajo strateški programski dokumenti. Da bi lahko pravno učinkovito usmerjali in razreševali jezikovnopolitično problematiko na najrazličnejših področjih, je ključno dobro poznavanje celostne sociolingvistične situacije, zlasti dejanskih potreb jezikovnih uporabnikov. V projektu smo se aktivno posvečali vsem navedenim vidikom problematike. Za izvedbo projekta je bilo poleg tega zelo pomembno, da smo v vseh fazah raziskave skušali slediti naslednjim temeljnim načelom:

- ☞ V uvidu smo imeli, da je slovenščina večinski jezik sporazumevanja v državi, a je treba raziskati tudi potrebe uporabnikov jezikov v Republiki Sloveniji s posebnim pravnim statusom oz. uporabnike jezikov, ki potrebujejo posebno zaščito, torej slovenskega znakovnega jezika, italijanščine, madžarščine, romskega jezika, poleg tega pa tudi problematiko sporazumevanja (v jezikih) priseljencev.
- ☞ Posebno skrb je treba namenjati jezikovnim uporabnikom z različnimi oviranostmi, tj. slepim in slabovidnim, gluhim in naglušnim, gluhoslepim ter osebam z motnjami v duševnem razvoju.
- ☞ Upoštevati je treba potrebe govorcev slovenščine zunaj meja države, torej namenjati posebno pozornost slovenščini kot manjšinskemu jeziku, hkrati pa tudi rabi slovenščine po svetu.
- ☞ Na vseh nivojih raziskave je smiselno razlikovati med splošnimi in specializiranimi uporabniki jezika, saj slednji jezikovnopolitično situacijo na posameznih področjih spremljajo in razumejo bolj poglobljeno.

Da bi lahko vzpostavili učinkovito longitudinalno spremljanje jezikovnopolitične situacije v Republiki Sloveniji, projekt Druga celovita jezikovnopolitična raziskava o potrebah jezikovnih uporabnikov v RS in uporabnikov slovenščine v sosednjih državah in po svetu metodološko temelji na okvirih, ki so bili zastavljeni s projektom Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov (2016–2017), seveda pa smo vzpostavili nekaj metodoloških posodobitev. Ob tem je treba opozoriti, da je zaradi specifičnih okoliščin pri aktualni raziskavi lahko sodelovalo manj raziskovalnih organizacij in stanovskih združenj, predvsem pa je bila precejšnja omejitev dejstvo, da v projekt niso mogli biti neposredno vključeni strokovnjaki za pravo.

Delo pri projektu smo zasnovali v okviru petih obsežnejših delovnih faz, pri čemer smo se obravnavi problematik posvečali v šestih tematskih skupinah (predšolska, osnovnošolska ter srednješolska vzgoja in izobraževanje, visoko šolstvo in znanost, mediji, zdravstvo ter jezikovna infrastruktura (s podskupinama jezikovni opis in jezikovni priročniki ter jezikovnotehnološki razvoj ter jezikovne tehnologije)) in v štirih dodatnih skupinah glede na potrebe izpostavljenih skupin jezikovnih uporabnikov (uporabniki manjšinskih in regionalnih jezikov v Republiki Sloveniji, priseljenci, jezikovni uporabniki s posebnimi potrebami, jezikovni uporabniki slovenščine zunaj meja Republike Slovenije). Delo v vsaki projektni fazi smo najprej zastavili v manjših skupinah po tematskih področjih oz. glede na izpostavljene skupine jezikovnih uporabnikov, ob koncu vsake faze pa rezultate medskupinsko uskladili.

V prvi fazi je potekal pregled sprememb zakonodajnih in drugih pravno veljavnih dokumentov, ki določajo in usmerjajo jezikovne rabe in prakse jezikovnih uporabnikov v Republiki Sloveniji in uporabnikov slovenskega jezika zunaj nje. Osredotočili smo se na popis sprememb po letu 2017, ko je bila zaključena predhodna raziskava. S to fazo smo analizirali stopnjo, do katere zakonodajni in programski dokumenti urejajo zaznane problematike, ocenjevali njihovo (ne)usklajenost in odkrivali morebitna razhajanja med predpisanim, načrtovanim in dejanskim stanjem.

V drugi fazi je sledila identifikacija sporazumevalnih praks, rab in potreb govorcev po izpostavljenih področjih in glede na identificirane jezikovnopolitično relevantne skupine jezikovnih uporabnikov ter analiza stopnje razvoja jezikovne infrastrukture. Pregledali smo opravljene raziskave po letu 2017 in preverjali jezikovnopolitično stanje pri strokovnjakih, deloma tudi pri pristojnih ustanovah in službah ter skušali identificirati problemske sklope, ki bi jih bilo smiselno kontinuirano spremljati ali akutno raziskati. Vzpostavljen je bil izhodiščni sociolingvistični oris po posameznih področjih, oblikovani so bili tudi izhodiščni predlogi sprememb in ukrepov.

Da bi identificirano problematiko preverili tudi s stališča splošnih in specializiranih jezikovnih uporabnikov, smo v tretji fazi pripravili, testirali in izvedli dve obsežni spletni anketi, ki sta preverjali, kakšne so jezikovne rabe, potrebe in stališča jezikovnih uporabnikov v Republiki Sloveniji in uporabnikov slovenščine, ki (strnjeno) živijo ali delujejo zunaj meja države. Po tematskih skupinah oz. z vidika različnih izpostavljenih skupin jezikovnih uporabnikov smo oblikovali širši nabor anketnih vprašanj, ki je bil nato preudarno zamejen in medskupinsko usklajen. Anketna vprašalnika so sestavljala splošna vprašanja, katerih poseben segment so bila vprašanja, namenjena profiliranju uporabnikov in vejitvi ankete, ter specialistična vprašanja za uporabnike, ki so glede na svojo poklicno pripadnost ali po lastni oceni (dobro) seznanjeni s posameznimi specializiranimi vidiki jezikovnopolitične situacije. Vsako od vsebinsko in strukturno zelo kompleksnih anket je, da bi odkrili morebitne vsebinske in tehnične pomanjkljivosti (npr. napake v določanju pogojev, pod katerimi uporabniki glede na njihov profil sklope anketnih vprašanj dobijo), po slab teden dni testiralo približno 15 (projektnih) sodelavcev Inštituta za slovenski jezik ter Slovenskega raziskovalnega inštituta iz Trsta. Vsaka delovna skupina je oblikovala tudi seznam specializiranih naslovnikov predvidene empirične raziskave. Sledila je izvedba anketiranja, katerega pomemben del so bile promocijske dejavnosti, s katerimi smo jezikovne uporabnike o anketah obveščali in jih k sodelovanju v njih vabili (npr. prek portala Fran, diskusijske skupine SloLit, družbenih omrežij, osebnih stikov, prek nagovarjanja stanovskih združenj, uradnih institucij, knjižnic ipd.).

V četrti fazi sta potekali analiza in sinteza podatkov. Izvedli smo statistično analizo, tabelarni prikaz in osnovno interpretacijo podatkov, zbranih v empiričnih spletnih raziskavah. Delo je potekalo najprej po delovnih skupinah, nato so bili rezultati poenoteni in medskupinsko usklajeni.

V peti fazi smo na podlagi vseh zbranih podatkov (pregled pravne ureditve, pregled raziskav, analiza anketnih podatkov) oblikovali raziskovalno poročilo s smernicami za nadaljnje jezikovnopolitično delovanje, ki lahko neposredno pripomorejo k pripravi strateških pravnih dokumentov, zlasti nove *Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko*. Po izteku projekta načrtujemo še podrobnejše analize in pripravo znanstvenih prispevkov, ki bodo aktualno sociolingvistično stanje na izbranih področjih orisali bolj poglobljeno.

3 Spletni anketi *Slovenščina danes* in *Slovenščina danes – zunaj RS* z vidika jezikovnega uporabnika

Ker je bilo celostno raziskovanje jezikovnih rab in stališč jezikovnih uporabnikov eden od osrednjih poudarkov raziskave, le z upoštevanjem dejanskih potreb in stališč uporabnikov je namreč mogoče zagotoviti temelje za tvorbo in konstruktivno jezikovno politiko, smo v okviru projekta izvedli obsežno anketiranje. Pripravili smo dve spletni anketi, v prvi – *Slovenščina danes* – smo raziskovali jezikovna stališča in potrebe jezikovnih uporabnikov, ki živijo in delujejo znotraj meja Republike Slovenije. V drugi anketi, poimenovani *Slovenščina danes – zunaj RS*, pa stališča uporabnikov slovenskega jezika v sosednjih državah in po svetu. Ker ukrepi in cilji, ki jih navajamo v nadaljevanju raziskovalnega poročila,

v veliki meri temeljijo na interpretaciji podatkov o stališčih in potrebah uporabnikov, izraženih v empiričnih raziskavah, v nadaljevanju podrobneje predstavljamo spletni anketi s poudarkom na profilu anketirancev.

Anketa *Slovenščina danes* je vključevala 322 vprašanj in 2089 spremenljivk, anketa *Slovenščina danes – zunaj RS* pa 173 vprašanj in 1223 spremenljivk. Obe anketi sodita po velikosti in strukturi med obsežnejše in kompleksnejše, izdelani pa sta bili s pomočjo odprtokodne aplikacije 1KA. Prva spletna anketa je bila aktivna od 25. 3. 2025 do 5. 6. 2025, druga je bila odprta od 19. 5. 2025 do 24. 6. 2025. Anketi sta vključevali vrsto pogojev in imeli mnogo vejitev, ki so omogočali, da so anketiranci – glede na njihovo profesionalno pripadnost oz. glede na njihovo samoopredelitev v zvezi s poznavanjem problematik in rabe posameznih jezikov ter sporazumevalnih praks v Republiki Sloveniji oz. rabe slovenščine zunaj nje – kot poznavalci problematik odgovarjali (tudi) na izbrane sklope specialističnih anketnih vprašanj. Prvo anketo je uspešno izpolnilo 5297 anketirancev, od tega je bilo 2545 anketnih vprašalnikov rešenih v celoti. Pri drugi anketi je število ustreznih rešenih enot 738, v celoti je anketo izpolnilo 275 respondentov. Povprečni čas izpolnjevanja je bil pri obeh anketah približno 30 minut.

Da bi zagotovili primerljivost podatkov z raziskavo, opravljeno v letih 2016–2017, in vzpostavili longitudinalno spremljanje sociolingvistične situacije, je aktualna anketa v precejšnji meri temeljila na vprašalniku, ki je bil uporabljen v predhodni raziskavi. Za modifikacije vprašalnika smo se odločili, zlasti če so to upravičevale izkušnje s prejšnjo raziskavo oz. vzpostavljena nova realnost (npr. spremenjene pravne podlage, pojav in uveljavitev rabe orodij umetne inteligence). Nekaterih področij tokrat nismo raziskali podrobneje (npr. prevajalske problematike), drugim, npr. infrastrukturnemu področju, smo namenili nekoliko več pozornosti.

3.1 Oris profila anketirancev

Obe anketi sta vključevali vprašanja dveh tipov. Splošna vprašanja so dobili vsi anketiranci, na posamezne sklope specialističnih vprašanj pa so uporabniki odgovarjali glede na poznavanje posebnih jezikovnopolitičnih področij.

Kot poseben tip splošnih vprašanj bi lahko opredelili profilna vprašanja o spolu, starosti, doseženi izobrazbi anketirancev, regiji njihovega stalnega prebivališča ipd., ter vprašanja, na katerih je temeljila vejitev anketnega vprašalnika (pogojevanje, ki je določalo dodeljevanje specialističnih vprašanj). Tovrstna pogojevalna vprašanja so bila dveh tipov. Prvi tip teh vprašanj je v obeh anketah spraševal po (sedanji ali nekdanji) profesionalni pripadnosti respondentov ankete. Drugi tip pogojevalnih vprašanj je bil v anketah različen. V anketi *Slovenščina danes* so vejitev določala samoopredelitelna vprašanja, v katerih so anketirani navedli, ali poleg slovenščine uporabljajo še druge jezike in zato poznajo problematiko njihove rabe oziroma ali dobro poznajo problematiko sporazumevanja jezikovnih uporabnikov s posebnimi potrebami. V anketi *Slovenščina danes – zunaj RS* je vejitev določala samoopredelitev anketirancev v zvezi s poznavanjem problematike in rabe slovenščine glede na okolje njene rabe, tj. v eni od sosednjih držav ali drugje po svetu.

Glede na navedena pogojevalna kriterija smo torej ločili dva tipa specializiranih uporabnikov: 1) uporabnike, ki so zaradi svojega profesionalnega delovanja dobro seznanjeni z posameznimi izpostavljenimi področji jezikovne politike v Sloveniji (npr. zdravstvo, visoko šolstvo in znanost, mediji, vzgoja in izobraževanje, jezikovna infrastruktura ...), in 2) uporabnike, ki poznajo problematiko in rabo jezika pri specializiranih skupinah govorcev, npr. kot pripadniki skupnosti, ki govorijo manjšinske ali regionalne jezike v Republiki Sloveniji, kot priseljenci v Republiki Sloveniji, kot uporabniki slovenskega

znakovnega jezika, kot govorci slovenščine, živeči zunaj meja Republike Slovenije, kot gluhoslepi, slepi in slabovidni, gluhi in naglušni, uporabniki z motnjami v duševnem razvoju ipd.

3.1.1 Demografski profil anketirancev

Spolna sestava anketirancev ankete *Slovenščina danes* je razmeroma neuravnotežena, ženske namreč predstavljajo 69 % anketiranih, moški pa 29 %. Skupno 2 % respondentov se o spolu nista želela opredeliti ali pa sta spol opredelila s kategorijo "drugo". Anketo so izpolnjevali zlasti anketiranci srednje generacije (povprečna letnica rojstva anketiranca je 1980). V skladu s starostno sestavo velja, da je dvotretjinska večina anketirancev zaposlena (65 %), zelo majhen delež respondentov je nezaposlenih (2 %), upokojenih je 12 %, študentov oz. dijakov pa 17 %. Struktura najvišje dosežene izobrazbe anketirancev kaže na visoko izobraženo populacijo. Največji delež respondentov (40 %) ima doseženo VII. raven izobrazbe (specializacija po visokošolskem strokovnem programu, univerzitetni program, magisterij stroke (2. bol. st.)), 13 % zaključeno specializacijo po višješolskem programu, visokošolski strokovni programi ali visokošolski strokovni in univerzitetni program (1. bol. st.), 8% specializacijo po univerzitetnem programu ali magisterij znanosti, 9 % pa doktorat znanosti. Skoraj 60 % anketiranih ima torej doseženo vsaj univerzitetno izobrazbo. Srednješolsko izobrazbo ima 18 % vprašanih, osnovnošolsko ali nižjo stopnjo izobrazbe pa le okoli 5 % respondentov. Največ anketirancev prihaja iz osrednjeslovenske regije (44 %), sledijo Gorenjska (11 %), Podravska (10 %) in Savinjska (8 %). Ostale regije so zastopane z dvo- do pet odstotnim deležem. Anketiranci z vidika regije bivanja torej niso razpršeni enakomerno, saj večina biva v osrednji Sloveniji.¹ Če primerjamo le respondente neosrednje regije, so ti razpršeni relativno enakomerno.

V splošnem torej lahko sklenemo, da se kljub temu da smo k izpolnjevanju ankete *Slovenščina danes* nagovarjali najširši spekter potencialnih jezikovnih uporabnikov (največ uporabnikov je npr. do ankete dostopalo prek povezave na portalu Fran), ti na anketiranje niso odzvali enakomerno. V največji meri so namreč na anketo odgovarjale ženske, visoko izobraženi uporabniki, respondenti srednje generacije ter anketiranci iz osrednjeslovenske regije.

Podobno velja za demografski profil anketirancev ankete *Slovenščina danes – zunaj RS*. Tudi v tej anketi so v večji meri sodelovale ženske (63 %) kot moški (35 %), 2 % anketirancev se glede spola nista opredelila. Večji del anketirancev predstavljajo govorci srednje generacije (povprečna starost anketiranca je 53 let). Zaposleni in samozaposleni predstavljajo 78-% delež respondentov, dodatnih 14 % je upokojencev, nezaposleni predstavljajo 2 % vprašanih, 5 % anketirancev sestavljajo študenti ali dijaki. Več kot 60 % respondentov ima dokončano vsaj univerzitetno izobrazbo, 11 % magisterij znanosti, 11 % doktorat znanosti, 18 % dokončano višješolsko ali strokovno visokošolsko izobraževanje, skupaj 15 % pa dokončano osnovno ali srednjo šolo. Demografski profil anketirancev obeh anket se v veliki meri ujema z demografskim profilom anketirancev v empirični raziskavi, izvedeni v projektu *Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov* iz leta 2017.

¹ Verjetno je podatke mogoče pojasniti z dejstvom, da ima veliko stanovskih združenj in pristojnih služb, ki smo jih k izpolnjevanju ankete pozivali, sedež v osrednji Sloveniji, zato je bilo o izvajanju ankete obveščenih več jezikovnih uporabnikov iz osrednjega dela države.

3.1.2. Profil anketirancev glede na njihovo profesionalno pripadnost

Eden od dveh ključnih kriterijev, na podlagi katerih so anketiranci dobili različne sklope specialističnih anketnih vprašanj, je bilo profiliranje respondentov glede na njihovo poklicno pripadnost. Anketa namreč temelji na posrednem sklepanju, da je anketiranec, če profesionalno deluje na nekem področju, (razmeroma dober) poznavalec tega področja. Z izhodiščnim profiliranjem anketirancev glede na to, s čim se profesionalno ukvarjajo (oz. s čim so se profesionalno ukvarjali, ko so (še) bili delovno aktivni), smo vzpostavili ločnico med t. i. splošnimi in specializiranimi jezikovnimi uporabniki glede na področja, pri čemer smo specializiranost razumeli kot (razmeroma dobro) poznavanje področij, ki smo jih v kontekstu celostne raziskave razumeli kot jezikovnopolitično pomembna in zato posebej izpostavljena. Gre za področja predšolske, osnovnošolske ter srednješolske vzgoje in izobraževanja, visokega šolstva in znanosti, medijev, zdravstva ter jezikovne infrastrukture (s podpodročjema jezikovnih opis in jezikovni priročniki ter jezikovnotehnološki razvoj ter jezikovne tehnologije). Zaradi želje po longitudinalnem spremljanju jezikovnopolitične situacije z vidika trendov v jezikovnih stališčih, potrebah in rabah uporabnikov, kot se kažejo glede na njihovo profesionalno pripadnost, smo področja, na katerih anketiranci delujejo, sicer razčlenili še nekoliko podrobneje. Upoštevali smo naslednje krovne kategorije (anketiranci so poleg navedenega lahko označili še, da so dijaki ali študenti, oz. izbrali možnost "drugo"):

- ☒ predšolska vzgoja in izobraževanje
- ☒ osnovno- in srednješolska vzgoja in izobraževanje
- ☒ znanost, visoko šolstvo in raziskovanje
- ☒ mediji
- ☒ kultura
- ☒ javna uprava, socialno varstvo in sodstvo
- ☒ politika
- ☒ vojska
- ☒ policija
- ☒ zdravstvo
- ☒ gospodarstvo

Po osnovni opredelitvi področja, na katerem poklicno delujejo, so morali anketiranci, če so delovali na izpostavljenih področjih, ki smo jim v raziskavi namenjali posebno pozornost, še podrobneje opredeliti naravo svojega dela. Podvprašanja so se v obeh anketah nekoliko razlikovala. V anketi *Slovenščina danes – zunaj RS* so bila namenjena predvsem ugotavljanju načina in obsega rabe slovenščine v delovnem okolju. V anketi *Slovenščina danes* je bil nabor podvprašanj praviloma obsežnejši, da bi lahko respondente kot potencialne poznavalce različnih področij anketirali o več jezikovnopolitičnih problematikah.

Če je torej v anketi *Slovenščina danes* respondent navedel, da deluje na področju osnovnošolske vzgoje in izobraževanja, je moral navesti še, ali je učitelj, ali uči jezikovne oz. nejezikovne predmete, ali uči učence s posebnimi potrebami, ali deluje v dvojezični šoli v Prekmurju ipd. Podobno so delavci v zdravstvu odgovarjali na podvprašanja, ali imajo stike s pacienti ali ne, anketiranci, ki delujejo na področju medijev, so se lahko opredelili kot novinarji, ki pripravljajo oddaje v romskem jeziku itd. Predpostavljali smo, da anketiranci, ki so učitelji, dobro poznajo področje šolstva, zato smo jim zastavili poseben sklop vprašanj o jezikovnopolitični problematiki na področju vzgoje in izobraževanja. Če so hkrati navedli, da poučujejo v dvojezični šoli v Prekmurju, so odgovarjali tudi na vprašanja o problematiki madžarščine kot manjšinskega jezika. Podobno so medicinske sestre, ki so navedle, da imajo stike s

pacienti, odgovarjale na vprašanja o zdravstvu, hkrati pa o morebitnih zaznanih težavah pri komunikaciji s skupino jezikovnih uporabnikov, katerih materni jezik ni slovenščina.

Omeniti velja še en podkriterij za dodeljevanje specialističnih vprašanj glede na profesionalno pripadnost. Uporabnike, pri katerih ta podatek ni samoumeven že glede na izhodiščno poklicno profiliranje, smo namreč spraševali tudi o tem, ali so poklicni jezikovni delavci. Tovrstna vprašanja seveda niso bila potrebna pri anketirancih, ki so se opredelili kot učitelji jezika, raziskovalci jezikoslovci, študenti jezikovnih smeri ipd. Če se so anketiranci opredelili kot poznavalci jezika, so dobili specialistični sklop vprašanj o jezikovnopolitičnih nalogah na področju razvoja slovenske jezikovne infrastrukture. Poseben sklop vprašanj so v anketi *Slovenščina danes* dobili tudi anketiranci, ki so pritrdilno odgovorili na vprašanje, da se ukvarjajo s poučevanjem slovenščine kot tujega jezika.

Analiza odgovorov na pogojevalna vprašanja o poklicnem delovanju anketirancev v anketi *Slovenščina danes* kaže, da je vzorec anketirancev z vidika področja njihovega profesionalnega delovanja pester in razmeroma uravnotežen. Največji delež respondentov ankete predstavljajo osebe, ki delujejo ali so delovale na področju osnovno- in srednješolske vzgoje in izobraževanja (747 oseb, 16 %), sledijo anketiranci, ki delujejo v gospodarstvu (619 anketirancev, 14 %), študenti (607 anketirancev, 13 %) ter zaposleni v javni upravi, socialnem varstvu in sodstvu (554 anketirancev, 12 %). Na področju znanosti, visokega šolstva in raziskovanja je (bilo) dejavnih 456 oseb (10 %), dijakov je 431 (9 %), na področju kulture je (bilo) zaposlenih 332 anketirancev (7 %). V medijih deluje ali je delovalo 199 anketirancev (4 %), v zdravstvu 127 (3 %), v predšolski vzgoji in izobraževanju 55 (1 %). Najmanjši delež predstavljajo anketiranci s področja politike (12 anketirancev), vojske (13 respondentov) in policije (8 anketiranih), ki so skupaj prispevali manj kot 1 % vseh veljavnih odgovorov. Kumulativno naštetih odgovorov zajemajo 92 % vseh veljavnih navedb, preostanek predstavlja kategorija "drugo" (pretežni del navedb v tej kategoriji je sicer takih, da bi se jih dalo umestiti v kategorizacijo, kot jo predvideva anketni vprašalnik).

Poklicni profil anketirancev ankete *Slovenščina danes – zunaj RS* je, pričakovano, nekoliko drugačen. K izpolnjevanju vprašalnika so v nekoliko večji meri pristopili anketiranci, ki delujejo na področjih, ki jim celostna raziskava namenja posebno pozornost. Največji delež respondentov ankete deluje na področju osnovno- in srednješolske vzgoje in izobraževanja, visokega šolstva in znanosti ter kulture. Številni respondenti ankete še niso delovno aktivni (študenti, dijaki), nekoliko manjši delež pa predstavljajo zaposleni na področju medijev, v javni upravi in v gospodarstvu.

V splošnem lahko ugotovimo, da so skupine uporabnikov, ki delujejo na v raziskavi izpostavljenih tematskih področjih (npr. vzgoja in izobraževanje, visoko šolstvo in znanost, mediji, zdravstvo, kultura), v obeh anketah zastopane razmeroma številčno, zato je na podlagi njihovih odgovorov mogoče pridobiti relevantne statistične podatke o njihovih stališčih in potrebah. Za druga področja ali če upoštevamo le poklicne podkategorije, je vzorec anketirancev manjši, zato vseh odgovorov takih skupin statistično ni smiselno oz. mogoče analizirati, so pa relevantni v kvalitativnem smislu.

Anketi iz leta 2025 se v segmentu določanja specializiranih uporabnikov prvega tipa (specializiranost glede na profesionalno pripadnost) razlikujeta od ankete, izvedene leta 2017, ki je temeljila na samoopredelitvi uporabnikov v zvezi s tem, ali so z vidika poznavanja konkretnega področja splošni ali specializirani jezikovni uporabniki. Konceptualna sprememba je bila narejena, saj se je pri analizi rezultatov prejšnje raziskave izkazalo, da je samoopredelitveni kriterij premalo zanesljiv. Zaradi drugačnega načina profiliranja uporabnikov glede na profesionalno delovanje tudi neposredna primerjava podatkov med najnovejšima anketama in anketo iz leta 2017 ni povsem relevantna. Kljub

razmeroma uravnoteženi distribuciji anketirancev glede na področje profesionalnega delovanja pa se je tudi v najnovejši raziskavi pokazalo, da bi bilo ob prihodnjih analizah predpostavljeno tipologijo smiselno še dopolniti in nekoliko preurediti. Pomemben segment anketirancev npr. opravlja prekarna dela, povezana zlasti z jezikom (npr. prevajanje, lektoriranje, poučevanje jezika za različne tipe uporabnikov), mnogi delujejo v nevladnih organizacijah ipd., pri čemer pa zaradi načina strukturiranja vprašalnika, ki ni dovolj veliki meri upošteval zakonitosti sodobnega trga dela, niso dobili vseh vprašanj, na katera bi kot poznavalci področij lahko odgovarjali.

3.1.3 Profil anketirancev glede na njihovo poznavanje potreb posebnih skupin jezikovnih uporabnikov

Drugi pogojevalni kriterij, na podlagi katerega smo v raziskavi opredelili specializirane uporabnike nasprotni splošnim, je njihova samoopredelitev z vidika poznavanja potreb posebnih skupin jezikovnih uporabnikov. V anketi *Slovenščina danes* so bili anketiranci opredeljeni kot specializirani uporabniki na podlagi samoopredelitve glede poznavanja rabe in problematik jezikov v Republiki Sloveniji, ki niso slovenščina, oziroma z vidika poznavanja problematik in praks sporazumevanja jezikovnih uporabnikov s posebnimi potrebami. V anketi *Slovenščina danes – zunaj RS* so respondenti dobili drugačna vprašanja glede na to, s problematiko in rabo slovenščine v katerem okolju (slovenščina v Italiji, slovenščina v Avstriji, slovenščina na Madžarskem, slovenščina na Hrvaškem, slovenščina drugod po svetu) so najbolj seznanjeni.

Anketiranci, ki so sami sebe opredelili kot razmeroma dobre poznavalce omenjenih problematik, so dobili specialistične sklope anketnih vprašanj, s katerimi smo skušali identificirati in raziskati potrebe jezikovnih uporabnikov manjšinskih in regionalnih jezikov v Republiki Sloveniji, jezikov, ki jih v Republiki Sloveniji uporabljajo priseljenci, uporabnikov slovenskega znakovnega jezika, poleg tega pa tudi potrebe govorcev v Republiki Sloveniji z oviranostmi (gluhoslepi, slepi in slabovidni, gluhi in naglušni, uporabniki z motnjami v duševnem razvoju).² S posebnimi sklopi anketnih vprašanj smo poleg tega pridobili podatke o stališčih in potrebah uporabnikov, ki slovenščino govorijo v različnih okoljih izven Slovenije.

Glede na njihovo samoopredelitev v anketi *Slovenščina danes* je profil anketirancev naslednji. 98 %³ vprašanih meni, da dobro poznajo rabo in izzive slovenskega jezika, kar je skladno z njegovim statusom uradnega jezika in njegovo prevladujočo rabo v javnem življenju. Po drugi strani so uporabniki razmeroma slabo seznanjeni z jezikovno stvarnostjo in položajem ustavno priznanih manjšinskih jezikov. Le 10 % anketirancev (448 anketirancev) se čuti dobro seznanjene z rabo in problematiko italijanskega jezika in le 7 % respondentov (287 respondentov) z rabo in problematiko madžarščine v Sloveniji. Še manj anketirancev dobro pozna rabo in problematiko romskega jezika (4 %, 191 anketirancev), problematiko sporazumevanja v slovenskem znakovnem jeziku (6 %, 246 respondentov), sporazumevanja gluhih in naglušnih (4 %, 189 anketiranih), gluhoslepih (2 %, 77 anketirancev), oseb z

² Samoopredelitev ni bila edini kriterij, zaradi katerega je bil anketiranec opredeljen kot specializirani uporabnik in poznavalec jezikovnopolitične situacije z vidika posebnih skupin jezikovnih uporabnikov. V mnogih primerih je namreč tudi podrobnejša opredelitev dela, ki ga anketiranec opravlja, služila kot odločilni kriterij za opredelitev anketiranca kot razmeroma dobrega poznavalca potreb posebnih skupin uporabnikov. Za vzgojitelja v vrtcu z italijanskim učnim jezikom v slovenski Istri smo npr. predpostavljali, da razmeroma dobro pozna problematiko rabe italijanskega jezika kot manjšinskega jezika v Sloveniji, za novinarja, ki pripravlja oddaje v romskem jeziku, pa smo predvidevali, da je seznanjen z rabo romščine v Republiki Sloveniji.

³ Anketiranci so se lahko kot (ne)poznavalci opredelili do vsakega od v anketi navedenih jezikov.

motnjami v duševnem razvoju (4 %, 169 respondentov) ter slepih in slabovidnih (3 %, 134 anketiranih). 7 % anketirancev (282 anketirancev) je glede na samoopredelitev dobro seznanjenih z rabo drugih jezikov v Republiki Sloveniji.

V splošnem podatki opozarjajo na asimetrijo v poznavanju jezikov, jezikovne raznolikosti in uveljavljenih sporazumevalnih praks govorcev v Republiki Sloveniji. Večina je dobro seznanjena s slovenščino in problematiko njene rabe, medtem ko je problematika manjšinskih, regionalnih in drugih jezikov ter problematika sporazumevanja ranljivih skupin kljub navzočnosti uporabnikov teh jezikov in oblik sporazumevanja v slovenski družbi večini slabo poznana. Kljub vsemu pa podatke lahko razumemo kot spodbudne, saj se je v primerjavi z anketo iz leta 2017 število anketirancev, ki so navedli, da so seznanjeni z rabo posameznega nevečinskega jezika oz. potrebami uporabnikov z oviranostmi, bistveno povečalo. Pri odgovarjanju na specialistična vprašanja o problematiki in rabi jezikov jezikovnopolitično relevantnih skupin govorcev je bil mestoma odziv navedenih skupin uporabnikov sicer skromen, zato odgovorov respondentov pogosto ne moremo razumeti, kot da odražajo stališča skupnosti kot take, kljub temu pa odgovori prinašajo pomembne kvalitativne podatke in so lahko izhodišče za nadaljnje samostojne raziskave.

Tudi vzorec poznavanja problematik in rabe slovenščine glede na področje njene rabe zunaj Slovenije ni povsem uravnotežen. 34 % respondentov predstavljajo uporabniki, ki poznajo problematiko in rabo slovenščine v Italiji, 16 % govorcev, ki so dobro seznanjeni z rabo slovenščine v Avstriji, 9 % respondentov pozna rabo slovenščine na Hrvaškem, 2 % anketiranih pa njeno rabo na Madžarskem. 39 % anketirancev se je samoopredelilo za poznavalce problematik in rabe slovenščine po svetu. Profil anketirancev je primerljiv s profilom iz predhodne raziskave.

4 Povzetek rezultatov raziskave

Neposredni raziskovalni rezultat projekta *Druga celovita jezikovnopolitična raziskava o potrebah jezikovnih uporabnikov v RS in uporabnikov slovenščine v sosednjih državah in po svetu* predstavlja pričujoče raziskovalno poročilo s smernicami za nadaljnje jezikovnopolitično delovanje na izbranih izpostavljenih področjih (osnovno- in srednješolska vzgoja in izobraževanje, visoko šolstvo in znanost, mediji, zdravstvo, jezikovna infrastruktura – jezikovni opis in jezikovnotehnološki razvoj) in smernicami, izoblikovanimi glede na prepoznane potrebe izpostavljene skupine jezikovnih uporabnikov, tj. uporabnikov slovenščine v zamejstvu, zlasti v Italiji.

Drugi rezultati projekta so na voljo kot raziskovalni podatki in delovno gradivo ter obsegajo:

- 📄 pregled veljavne zakonske ureditve in programskih dokumentov, ki določajo in usmerjajo jezikovne rabe in prakse jezikovnih uporabnikov v Republiki Sloveniji in uporabnikov slovenskega jezika zunaj nje (115 strani),
- 📄 sociolingvistični oris problematik po posameznih področjih in izpostavljenih skupinah jezikovnih uporabnikov (33 strani),
- 📄 pregledno urejeno gradivo spletne ankete *Slovenščina danes* z opredeljenimi vprašanji, statističnimi podatki in njihovo osnovno interpretacijo (383 strani),
- 📄 pregledno urejeno gradivo spletne ankete *Slovenščina danes – zunaj RS* z opredeljenimi vprašanji in statističnimi podatki (220 strani).

Rezultati projekta bodo javno objavljeni in shranjeni v zaupanja vrednih repozitorijih za hrambo raziskovalnih podatkov.

Opozarjamo še na nekaj poudarkov. Pri pregledu zakonskih in programskih dokumentov po posameznih izpostavljenih področjih so se, podobno kot pri predhodni raziskavi, pokazale njihove naslednje pomanjkljivosti, pri čemer je posebej pereča zadnja točka:

- ☒ Zakonske in programske podlage na večini področij obstajajo, so pa mestoma prekrivne, pri čemer prednostna zakonska rešitev, ki ji je v konkretni situaciji treba slediti, ni jasno opredeljena.
- ☒ Nekateri dokumenti so glede na dejansko stanje zastareli, zato bi jih bilo treba posodobiti.
- ☒ Nekatere problematike niso ubesedene dovolj natančno, zato je pravne podlage mogoče interpretirati na različne načine.
- ☒ Na mnogih področjih so pravne podlage ustrezne, poskrbeti bi bilo treba zlasti za to, da bi se udejanjale.

Pri pripravi sociolingvističnega orisa po izpostavljenih področjih smo svoje izkušnje, znanja in poznavanje potreb jezikovnih uporabnikov soočili z dognanji raziskav iz zadnjega obdobja. Izpostavili smo aktualna vprašanja ter zastavili morebitne rešitve izpostavljenih problematik. Vzporedno s pripravo raziskovalnih rezultatov prvih dveh faz in upoštevajoč dotedanja dognanja smo oblikovali vprašanja za spletni anketi in sezname potencialnih naslovnikov, nato pa izvedli še dve obsežni anketiranji jezikovnih uporabnikov. Pomemben del empirične raziskave so bile promocijske aktivnosti, s katerimi smo dosegli, da je zelo kompleksno anketo, katere reševanje je trajalo približno 30 minut, rešilo skoraj 6080 jezikovnih uporabnikov. Rezultati so v tem smislu primerljivi z anketo iz leta 2017.

Pri pripravi strokovnih podlag za nove strateške programske dokumente smo upoštevali spoznanja, pridobljena v vseh predhodnih fazah projekta. Ugotovitve smo strnili v opredelitev ciljev, ukrepov, kazalnikov in predvidenih učinkov. Podobno kot pri zasnovi in izvedbi celotnega projekta smo izhajali iz neposrednih potreb jezikovnih uporabnikov, splošnih in specializiranih, in sicer tako v Republiki Sloveniji kot tudi uporabnikov slovenskega jezika zunaj nje, prepoznanih zgolj z vidika stroke (tj. pri projektu sodelujočih raziskovalcev in strokovnjakov oziroma iz raziskav, ki so o posameznih tematikah pisale v zadnjem obdobju) ali neposrednih uporabnikov (podatki so bili pridobljeni z anketo).

Ob koncu projekta smo pripravili okroglo mizo s predstavitvijo temeljnih projektnih rezultatov (16. 10. 2025, ZRC SAZU), o rezultatih projekta smo poročali tudi na strokovnih srečanjih in konferencah (npr. *Hrvatska terminologija u europskome kontekstu: prevođenje i višjejezičnost*, Zagreb, 23. 10. 2025), za osrednje slovenske znanstvene jezikoslovne revije (npr. Slavistična revija, Jezikoslovni zapiski, *Slovenski jezik*) pa že pripravljamo tudi poglobljene znanstvene prispevke o izpostavljenih vidikih jezikovnopolitične problematike.

Projekt smo izvajali v izjemno zahtevnih okoliščinah, saj ga je zaznamovala daljša bolniška odsotnost več ključnih članov projektne skupine, zlasti vodje raziskovalnega projekta. Tudi sicer pa ugotavljamo, da je v času, ki je bil za izvedbo projekta na voljo (približno leto in pol), izjemno težko analizirati vse raznolike vidike sociolingvistične problematike v Republiki Sloveniji in rabe slovenščine zunaj meja države. V aktualni raziskavi smo zato na številni izpostavljenih področjih uspeli zbrati temeljne raziskovalne podatke, kompleksnejša refleksija in sinteza rezultatov na posameznih področjih pa je naloga, ki ostaja za prihodnost (raziskovalno bomo ta vidik nadgradili z objavo znanstvenih člankov po koncu projekta). Podobno velja za vključevanje specialistov z relevantnih zunanjih institucij. Zaradi časovnih in finančnih omejitev njihove aktivnejše sodelovanje v času trajanja projekta ni bila možno.

Dejstvo, da bi bilo treba sociolingvistične raziskave izvajati bolj kontinuirano in jih sistemsko podpreti, se je odražalo tudi pri izvedbi spletnih anket. Ob empirični raziskavi stališč in potreb uporabnikov je bilo

namreč v zvezi s posamezno problematiko mogoče zastaviti le nekaj vprašanj (ob tem se je zaradi omejenosti njihovega števila zastavljalo še vprašanje, ali naj bodo zastavljena bolj splošno ali bolj specialistično), kljub temu pa je bila zaradi analize stanja na številnih področjih celotna anketa zelo obsežna in kompleksna. Njeno reševanje je trajalo približno pol ure, kar je bilo za mnoge uporabnike preveč, zato so z reševanjem zaključili predčasno. Menimo, da bi z nizom več kontinuiranih empiričnih anket raznovrstne problematike lahko raziskali podrobneje, hkrati bi bile krajše ankete prijaznejše do uporabnikov, na aktualno stanje pa bi se take ankete lahko odzivale bolj ažurno.

Sklenemo torej lahko, da je bilo s projektom *Druga celovita jezikovnopolitična raziskava o potrebah jezikovnih uporabnikov v RS in uporabnikov slovenščine v sosednjih državah in po svetu* znova opravljeno pomembno sociolingvistično delo, da pa bi bilo z več vidikov bolje, če bi sociolingvistično spremljanje jezikovnopolitične situacije v Sloveniji temeljilo na izvajanju kontinuiranih tematsko bolj zamejenih raziskav, saj bi posamezno tematiko tako lahko obravnavali temeljiteje in bolj poglobljeno, k njeni obravnavi vključili strokovnjake za različna področja (npr. pravnike, jezikoslovce, sociologe, pedagoge), hkrati bi bilo tudi preverjanje stališč, praks in potreb uporabnikov bolj obvladljivo, uporabnikom pa bi omogočilo, da svoja stališča izrazijo bolj natančno. S časovno premišljeno umeščenimi kontinuiranimi raziskavami bi tudi lažje sledili učinkom morebitnih novih pravnih podlag, s pogostejšimi raziskavami pa tudi vedno bolj kvalitetno postavljali metodološke in vsebinske temelje raziskav, se povezovali interdisciplinarno, kar bi vodilo k boljšemu načrtovanju slovenske jezikovne politike v prihodnje.

Smernice za nadaljnje jezikovnopolitično delovanje na izpostavljenih področjih

V nadaljevanju predstavljamo smernice za nadaljnje jezikovnopolitično delovanje na izbranih področjih. Cilji, ukrepi, kazalniki in predvideni učinki so oblikovani na podlagi izsledkov pregledanih zakonskih in programskih dokumentov, zbranih spoznanj in neposrednih izkušenj strokovnjakov in zadnjih raziskav s področja, predvsem pa analize stališč in potreb najrazličnejših skupin jezikovnih uporabnikov, kot so se izkazali ob analizi rezultatov dveh empiričnih raziskav: *Slovenščina danes* in *Slovenščina danes – zunaj RS*. Pri prikazu ciljev, ukrepov in kazalnikov se osredotočamo na naslednja ključna področja: osnovnošolska ter srednješolska vzgoja in izobraževanje, visoko šolstvo in znanost, mediji, zdravstvo in jezikovna infrastruktura (jezikovni opis, jezikovnotehnološki razvoj). Predstavljamo tudi smernice za jezikovnopolitično delovanje na območjih, na katerih v sosednjih državah Republike Slovenije prebiva slovenska skupnost.

VISOKO ŠOLSTVO IN ZNANOST

Področje visokega šolstva in znanosti je ključno za napredek družbe in tudi za nemoten razvoj slovenskega jezika. V kontekstu jezikovne politike je najbolj aktualna tema gotovo raba jezika v visokem šolstvu, pa tudi v znanosti in raziskovanju.

Slovenščina je v 11. členu *Ustave Republike Slovenije* opredeljena kot uradni jezik v Sloveniji. Jezik v visokem šolstvu je nekoliko natančneje obravnavan v *Zakonu o visokem šolstvu* (ZVis), ki navaja tudi izjeme, pri katerih se študijski programi lahko izvajajo v tujem jeziku. Od programskih dokumentov je slovenščina v visokem šolstvu obravnavana v *Resoluciji o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030* (ReNPVŠ30), *Nacionalnem programu visokega šolstva Republike Slovenije* (NPVS) in *Resoluciji o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025* (ReNPJP21–25).

Zakon o visokem šolstvu, ki je začel veljati julija 2025, je prinesel nekaj novosti oz. bolj jasnih opredelitev glede uporabe učnega jezika. Pomembna je zlasti natančnejša dikcija glede uveljavljanja slovenščine kot prvega in prevladujočega jezika v slovenskem visokem šolstvu. V 15. členu zakona so poleg osnovne nedvoumne opredelitve jezika poučevanja v členu 1 (»Učni jezik na visokošolskih zavodih v Republiki Sloveniji je slovenščina. Študent v Republiki Sloveniji ima pravico, da se na visokošolskih zavodih izobražuje in izpopolnjuje v slovenščini.«) navedene tudi smiselne izjeme, kot so študijski programi tujih jezikov in književnosti, skupni študijski programi s tujimi visokošolskimi zavodi, deli študijskih programov, ki so namenjeni mednarodni izmenjavi študentov, študijski programi in deli študijskih programov, če se na visokošolskem zavodu hkrati izvajajo tudi v slovenščini. Novost je, da so dodane še natančnejše opredelitve, npr. v točki 3: »Če je študijski program ali del študijskega programa akreditiran za izvajanje v tujem jeziku, morajo biti te iste vsebine akreditirane za izvajanje v slovenščini in se tudi izvajati v slovenščini. Določbe tega odstavka veljajo tudi za študijski program z javno veljavnostjo, ki ga je sprejela univerza sama.« Tudi skrb za razvoj slovenščine kot strokovnega oziroma znanstvenega jezika, ki je bila v prejšnji različici zakona samo omenjena, je v *Zakonu o visokem šolstvu* iz leta 2025 konkretizirana: »Visokošolski zavodi skrbijo za razvoj slovenščine kot strokovnega oziroma znanstvenega jezika tako, da z izdelano strategijo rabe slovenščine vzpodbujajo njegovo rabo pri objavljanju znanstvenih, strokovnih in poljudno znanstvenih del, objavljanju preglednih znanstvenih del in objavljanju terminoloških slovarjev kot samostojnih publikacij ali dodatka k drugim publikacijam. Visokošolski zavodi preverjajo uresničevanje strategije v okviru rednih samoevalvacij.«

Trenutna dikcija v zakonskih in podzakonskih predpisih glede uporabe slovenskega jezika v učnem procesu torej ni sporna. Vendar pa se ta nesporna dikcija velikokrat ne uresničuje v praksi. Da gre dejanska praksa mimo obstoječih zakonskih aktov v smer vedno večje uporabe angleščine, se nakazuje tudi v predlogu *Nacionalnega programa visokega šolstva Republike Slovenije* kot enem od podzakonskih aktov, kjer so očitni poskusi krnitve slovenskih učnih vsebin na račun angleškega jezika. V členu 2.3.3 piše: »Za enakovredno sodelovanje pri izmenjavi študentov v programih EU se bodo morali večkrat kot doslej odločiti za izvajanje študijskih programov ali njihovih delov tudi v tujem jeziku.« V debati o internacionalizaciji slovenskega visokega šolstva je še vedno pogosto sklicevanje na avtonomnost univerz oz. celo posameznih fakultet glede izbire in uporabe učnega jezika. Menimo, da slovenščina kot učni jezik (seveda z zakonsko določenimi izjemami) v slovenskem visokem šolstvu ne bi smela biti odvisna od različnih pogledov na internacionalizacijo visokega šolstva.

Čeprav formalno od 2017, ko je bila izveden prvi ciljni raziskovalni projekt *Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov*, ni bilo bistvenih sprememb, pa raziskave kažejo, da se z vsakim letom

veča število znanstvenih člankov v angleščini, poleg tega se tudi zmanjšuje število učbenikov in drugega učnega gradiva v slovenščini.

V času od raziskave *Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov* 2017 se je s pozivi večkrat oglasila Komisija za slovenski jezik v javnosti pri SAZU, npr. z *Izjavo zoper razvrednotenje slovenskega znanstvenega jezika* (2018) in *izjavo Novi krog o učnem jeziku na slovenskih univerzah in drugih visokošolskih institucijah* (2021). Od ukrepov, ki so bili navedeni v prejšnji raziskavi, je bila opazna tudi na rektorje vseh slovenskih univerz naslovljena pobuda Komisije (2022) v zvezi s predmetom strokovna slovenščina, o katerem že resno razmišljajo na Univerzi v Mariboru in Univerzi v Kopru. Univerza v Ljubljani pa je doslej izrazila zgolj pripravljenost, da bi v okviru že obstoječih praks lahko tovrstni predmet uvedla.

PREDLAGANI CILJI, UKREPI IN KAZALNIKI

CILJ 1: *Zagotavljanje izvajanja zakonskih določil v zvezi s statusom slovenščine kot učnega jezika v visokem šolstvu.*

UKREPI:

- *Redno spremljanje izvajanja zakonskih določil v zvezi z učenim jezikom v vseh študijskih programih.*

KAZALNIKI:

- *Letna poročila o številu študijskih programov na posameznih visokošolskih zavodih, ki potekajo v slovenščini, in številu študijskih programov, ki potekajo v angleščini ali drugih tujih jezikih ter sodijo med zakonsko določene izjeme oziroma med te izjeme ne sodijo.*

PREDVIDENI UČINKI:

Čeprav je formalni status slovenščine kot učnega jezika v slovenskem visokem šolstvu povsem nedvoumen, prihaja v praksi do odklonov. Zato je smiselno spremljati izvajanje področne zakonodaje in ustrezno ukrepati, če je študentom neupravičeno kršena pravica do izobraževanja v slovenščini. Dosledno izvajanje zakonskih določil v zvezi s statusom slovenščine kot učnega jezika v visokem šolstvu bo namreč z razvijanjem strokovnega jezika pripomoglo k ohranjanju polne funkcionalnosti slovenščine, hkrati pa bo zagotovljen tudi kontinuiran razvoj slovenske terminologije na različnih strokovnih področjih.

CILJ 2: *Izboljšanje znanja študentov o slovenskem strokovnem jeziku in terminologiji.*

UKREPI:

- *Uvedba predmeta strokovna slovenščina, pri katerem bodo študentje dobili osnovne informacije o strokovnem jeziku in terminologiji, v vse študijske programe.*
- *Uvedba obveznih terminoloških slovarjev v zaključna dela visokošolskih programov, ki bodo prispevali k bolj poenoteni terminologiji.*

KAZALNIKI:

- *Oblikovane smernice glede vsebine predmeta strokovna slovenščina.*

- Število študijskih programov na posameznih visokošolskih zavodih, ki so uvedli predmet strokovna slovenščina.
- Število objavljenih terminoloških slovarjev v zaključnih delih visokošolskih programov.

PREDVIDENI UČINKI:

Predvideni učinki ukrepov bodo vidni v večji usposobljenosti študentov za ustrezno izražanje v svoji stroki. K temu sodi tudi poznavanje terminologije, ki je za bodoče strokovnjake nujno. Z uporabo ustaljene terminologije se bo izboljšala raven strokovnega sporazumevanja in bistveno zmanjšala možnost nesporazumov. Obvezni terminološki slovarji v zaključnih delih bodo v praksi zagotovili ves čas nastajajoče terminološke vire, ki bodo uporabni za različne namene. Za posameznega študenta priprava terminološkega slovarja s termini, ki jih je uporabil v zaključnem delu, ne bo časovno zelo zahtevna, pripomogla pa bo k bolj poenoteni rabi terminologije v zaključnem delu. Z javno objavo teh slovarjev (vsekakor na ustreznih repozitorijih, po dogovoru pa tudi na kakem drugem mestu) bo njihova uporabnost močno presegla okvir posameznega zaključnega dela in bo prispevala k razvoju slovenske terminologije.

CILJ 3: *Spodbujanje tvorne vloge visokošolskih učiteljev in raziskovalcev pri razvoju slovenske terminologije.*

UKREPI:

- *Spodbujanje visokošolskih učiteljev, da bi aktivno iskali nove slovenske termine v okviru mentoriranja zaključnih del.*
- *Spodbujanje visokošolskih učiteljev in raziskovalcev, da bi izdajali več visokošolskih učbenikov in drugih učnih gradiv, znanstvenih razprav ter znanstvenih monografij v slovenskem jeziku, tudi z ustreznim točkovanjem pri ocenjevanju znanstvene uspešnosti, npr. v habilitacijskih postopkih.*
- *Spodbujanje visokošolskih učiteljev in raziskovalcev, da bi pogosteje sodelovali v terminoloških komisijah, npr. za izdelavo terminoloških slovarjev.*
- *Upoštevanje terminološkega dela pri ocenjevanju znanstvene uspešnosti, npr. pri napredovanju v habilitacijskih postopkih in raziskovalnih nazivih.*

KAZALNIKI:

- *Število objavljenih terminoloških slovarjev in terminoloških utemeljitev v zaključnih delih.*
- *Število objavljenih visokošolskih učbenikov in drugih učnih gradiv, znanstvenih razprav ter znanstvenih monografij v slovenščini.*
- *Število visokošolskih učiteljev in raziskovalcev, ki so aktivni v terminoloških komisijah.*
- *Dopolnitev pravilnikov o napredovanju v habilitacijskih postopkih in raziskovalnih nazivih z ustreznim točkovanjem terminološkega dela.*

PREDVIDENI UČINKI:

Predvideni učinki ukrepov se bodo kazali v bolj urejeni terminologiji, kar bo pozitivno vplivalo tudi na bolj učinkovito sporazumevanje v stroki. Nemalo terminov je prvič uvedenih ravno pri pisanju zaključnih del, zlasti doktorskih nalog. Dobre terminološke rešitve pri novih terminih lahko olajšajo nadaljnji razvoj terminologije (in posledično tudi novega znanja) na določenem področju. Učna gradiva, zlasti

visokošolski učbeniki, so zelo dragocen vir terminologije, saj je znanje tam predstavljeno sistematično, zato je zelo pomembno, da se učno gradivo objavlja v slovenščini.

Prav tako novi termini pogosto nastanejo pri pisanju znanstvenih razprav in znanstvenih monografij. Zato bi bilo nujno spodbujati objavljane teh (tudi) v slovenščini in poskrbeti za njihovo ustrezno vrednotenje. To zadeva tako visokošolske učitelje kot tudi druge raziskovalce. Če želimo, da bo slovenska terminologija res funkcionalna, morajo zanjo v prvi vrsti poskrbeti strokovnjaki sami, torej tudi visokošolski učitelji in raziskovalci. Ponuditi jim je treba možnosti za terminološko delo, hkrati pa poskrbeti, da bo to ustrezno nagrajeno, npr. pri napredovanju v habilitacijskih postopkih in raziskovalnih nazivih.

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

Predhodne resolucije in raziskave so omogočile, da je jezikovna politika spremljala in vzpodbujala aktivnosti na področju jezikovnega pouka slovenščine v vzgojno-izobraževalnem sistemu Republike Slovenije.

Vzporedno z našo raziskavo se je zaključila tudi prenova učnih načrtov za vse predmete, med njimi seveda tudi za slovenščino, ki je potekala v okviru Zavoda za šolstvo Republike Slovenije. Učne načrte je potrdil Strokovni svet Republike Slovenije za šolstvo (večino junija in julija 2025) in se bodo začeli uvajati v šolskem letu 2026/2027. Učni načrti so upoštevali načela, izpostavljena že v predhodnem ReNPJP21–25, pa tudi že ugotovitve naše raziskave. Novi učni načrti tako med drugim vključujejo potrebo po izboljšanju jezikovne samozavedi govork in govorcev slovenščine. Poskrbljeno je za boljšo povezanost književnega in jezikovnega dela pouka slovenščine, posebna pozornost pa je namenjena razvoju bralne kulture otrok in mladih (razvoj interesa za branje različnih beril, razvijanje pozitivnega odnosa do branja ...). S tako imenovanimi »skupnimi cilji« je poskrbljeno za zavedanje, da pouk slovenščine kot prvega jezika ne more v celoti prevzeti odgovornosti za razvijanje sporazumevalne zmožnosti. Razvoj učnega in strokovnega jezika je naloga vsakega strokovnega delavca v vzgoji in izobraževanju. Skupni cilji predvidevajo, da učenec razvija zmožnost izražanja v različnih besedilnih vrstah (referat, plakat, povzetek, opis, pogovor itd.), pri posameznih predmetih; da se učenec ali učenka zaveda, da je učenje vsebine posameznega predmeta hkrati tudi spoznavanje njegove strokovne terminologije, torej učenje jezika na ravni poimenovanj za posamezne pojme in na ravni logičnih povezav; da se izraža z ustrezno terminologijo predmeta in skrbi za ustrezno govorno in pisno raven svojega strokovnega jezika; poudarjen je pomen razvijanja zavedanja o možnosti univerzalnega slovničnega opisa jezika, ki lahko povezuje znanje vseh jezikov; izražena je želja, naj učenec ali učenka pri vseh predmetih redno bere, izbira raznolika bralna gradiva, jih razume, poglobljeno analizira in kritično vrednoti; izražena je podpora vzgoji in izobraževanju za nenasilno komunikacijo.

S tem je izpolnjen tudi cilj iz predhodne ReNPJP21–25, naj ima pouk slovenskega jezika tudi funkcijo prvega seznanjanja s splošnimi jezikoslovnimi koncepti, saj je takšno znanje bistvena prvina kritične sporazumevalne zmožnosti in temeljni pogoj za uspešno reševanje problemov na višjih kognitivnih ravneh.

V raziskavi smo pregledali pravne dokumente s tega področja (zakonodajo in programske dokumente – pred prenovo in po njej), opravili pa smo tudi pregled raziskav, na podlagi česar so bila oblikovana anketna vprašanja. Rezultati ankete so pokazali, da se pri pouku slovenščine še vedno daje prednost pouku književnosti pred poukom jezika. Rezultati kažejo na potrebo po bolj enakovredni razporeditvi pouka jezika in književnosti, hkrati pa tudi izobraževanje učiteljev o smiselnosti enakovredne razporeditve pouka jezika in književnosti. Rezultati so pokazali tudi na potrebo po večji vključenosti slovničnih vsebin v učne načrte in posledično v učni proces, hkrati pa tudi na potrebo po bolj sistematični predstavitvi slovničnih vsebin glede na jezikovne ravnine v učnih gradivih, da bodo učenci lahko učinkoviteje povezovali usvojeno jezikovnosistemsko znanje. To spoznanje je bilo že vključeno v pripravo novih učnih načrtov, ki zdaj v večji meri vključujejo slovnične vsebine. Rezultati so pokazali relativno visoko podporo prenovi vsebin domačega branja v smeri vključitve tako leposlovnih kot neleposlovnih del in razširitev obsega branja. To spoznanje je bilo že vključeno v pripravo novih učnih načrtov, ki zdaj predpisujejo minimalno število ur domačega branja. Uporaba umetne inteligence pri pouku slovenščine je glede na rezultate raziskave smiselna samo ob ustreznem ozaveščanju o načinu delovanja in morebitnih pasteh uporabe umetne inteligence. Do jezikovnih orodij naj učenci razvijajo kritičen odnos.

PREDLAGANI CILJI, UKREPI IN KAZALNIKI

CILJ 1: Razvijanje in izpopolnjevanje jezikovne zmožnosti govork in govorcev slovenščine kot prvega jezika ter njihovo usposabljanje za učinkovito sporazumevanje v času uveljavljanja novih učnih načrtov.

UKREPI:

- *Seznanjanje ravnateljic in ravnateljev ter učiteljic in učiteljev z nacionalno jezikovno politiko na področju slovenščine kot prvega jezika in z njeno povezavo z učnimi načrti.*
- *Seznanjanje ravnateljic in ravnateljev ter učiteljic in učiteljev, pa tudi staršev oziroma skrbnikov s pomembno vlogo razvoja jezikovnega dela bralne pismenosti in s pomenom branja leposlovnih in neleposlovnih besedil doma vsaj v obsegu predpisanem v novih učnih načrtih.*
- *Priprava evalvacij uvajanja učnih načrtov, podpora pripravi novih učnih gradiv, pouka ter nadaljevanje dejavnosti v zvezi z izpopolnjevanjem in implementacijo učnih načrtov, učnih gradiv (v klasični in e-obliki) ter inovativnih didaktičnih pristopov na podlagi opravljenih evalvacij.*
- *Izobraževanje učiteljic in učiteljev slovenščine za uporabo novih učnih načrtov pri pouku slovenščine ter učiteljic in učiteljev drugih predmetov za uveljavljanje skupnih ciljev s področja jezika.*
- *Stalno strokovno usposabljanje vzgojiteljic in vzgojiteljev ter učiteljic in učiteljev slovenščine na jezikovnem in didaktičnem področju; usposabljanje učiteljic in učiteljev vseh predmetov na področju slovenščine in sporazumevalne zmožnosti v kontekstu drugih predmetov ter za jezikovno občutljivo poučevanje, ki upošteva jezikovni repertoar posameznega učenca ali učenke.*
- *Stalno strokovno usposabljanje vzgojiteljic in vzgojiteljev ter učiteljic in učiteljev za spodbujanje razvoja bralne kulture kot pomembnega dela bralne pismenosti ter ozaveščanje učiteljic in učiteljev vseh predmetov o njihovem prispevku k boljši bralni pismenosti, ki ni vedno povezana samo z (ožje)jezikovnim znanjem.*
- *Spodbujanje medpredmetnega povezovanja učiteljic in učiteljev slovenščine na jezikovnem in didaktičnem področju z učiteljicami in učitelji drugih predmetnih področij in spodbujanje uveljavljanja splošnih ciljev novih učnih načrtov s področja jezika pri vseh predmetih v praksi.*
- *Organiziranje in izvajanje ustreznega jezikovnega izobraževanja glede na sporazumevalne potrebe različnih ciljnih skupin na vseh stopnjah izobraževanja.*
- *Spodbujanje in evalviranje ustrezne rabe slovenskega knjižnega jezika v šolstvu.*
- *Spodbujanje razvoja jezikovne zmožnosti in jezikovnega dela bralne pismenosti pri ranljivih skupinah vseh starosti ter nasploh odraslih, ki tega niso v zadostnem obsegu razvili v času rednega šolanja in pozneje tudi ne v odrasli dobi.*
- *Spodbujanje razvoja slovenskih učbenikov in gradiv z vseh področij, namenjenih za učenje najrazličnejšim ciljnim skupinam.*
- *Prevajanje tuje strokovne literature s področja didaktike v slovenski jezik in obratno.*
- *Zagotavljanje (prostega) dostopa do širokega izbora gradiv v tiskani in e-obliki kot osnove za razvoj bralne pismenosti.*

KAZALNIKI:

- *Število izvedenih ukrepov za razvijanje jezikovne zmožnosti in jezikovnega dela bralne pismenosti.*
- *Število strokovnih usposabljanj za ravnateljice in ravnatelje, vzgojiteljice in vzgojitelje ter učiteljice in učitelje, posebej strokovnih usposabljanj za uveljavljanje novih učnih načrtov in splošnih ciljev s področja jezika.*
- *Število zunanjih evalvacij uveljavljanja novih učnih načrtov za slovenščino in uveljavljanja skupnih ciljev s področja jezika pri vseh predmetih v osnovnih in srednjih šolah.*
- *Število prenovljenih učnih gradiv v klasični in e-obliki.*
- *Število projektov spodbujanja uveljavljanja skupnih ciljev s področja jezika v osnovnih in srednjih šolah.*
- *Število dodatnih jezikovnih izobraževanj in ciljnih usposabljanj.*
- *Število novih e-gradiv.*
- *Število prevedenih strokovnih del.*

PREDVIDENI UČINKI:

Usklajena in učinkovitejša uveljavitev novih učnih načrtov z vidika slovenskega jezika pri vseh predmetih v osnovnih in srednjih šolah (jezikovni del učnega načrta za slovenščino in jezikovni del skupnih ciljev za vse predmete), načrtovanje, razvijanje ter izvajanje jezikovne in izobraževalnih politik, izpopolnjena jezikovna zmožnost govork in govorcev slovenščine, boljša bralna pismenost.

MEDIJI

Pri medijih vedno težje govorimo o zgolj govornih ali pisnih medijih oziroma o tisku, spletu, radiu in televiziji, saj večina (tudi) tradicionalnih medijev danes deluje na več platformah in objavlja vsebine v več oblikah, npr. hkrati v pisni in avdio ali video obliki. Tudi sodelavci medijev so raznoliki, v grobem pa jih lahko še vedno razdelimo na novinarje oz. avtorje medijskih prispevkov in lektorje oz. fonetike.

Ob pregledu predhodnih raziskav se je pokazalo, da novinarji potrebujejo vire, ki jim lahko zaupajo in v katerih hitro pridejo do želenih podatkov, saj zaradi narave svojega dela nimajo časa za dolgotrajno reševanje jezikovnega problema in morajo odgovor na svoje vprašanje dobiti zelo hitro. Ti viri morajo biti gradivno ažurni glede na dogajanje v družbi, jezikovna informacija pa mora biti v njih hitro razvidna. Novinarji so v povprečju informacijsko visoko pismeni in niso zelo kritični do takšnega ali drugačnega prikaza podatkov iskanj ali do vizualne podobe vmesnikov, vendar pa niti vira niti jezikovne težave ne bodo proučevali dolgo časa. Sposobni so sami interpretirati zadetke, vendar pa jim je ljubše, da to v čim večji meri storijo že tisti, ki so jezikovni vir pripravili, kar obenem pomeni, da morajo viru zaupati. Ko vzpostavijo zaupanje do priročnika oz. vira, ga redno uporabljajo, kar jih po drugi strani omejuje pri iskanju in poznavanju drugih virov, ki za slovenščino že obstajajo in bi jim lahko prišli prav.

Vse naštetu je potrdila tudi naša raziskava. Od priročnikov in virov na splošno izrazito in močno nad povprečjem vseh anketirancev pričakujejo ažurnost, intuitivnost in nezapletenost, pregleden in jasen prikaz podatkov, ki morajo biti zanesljivi, verodostojni in razumljivo ubesedeni. Ne moti jih, če vir od njih zahteva veliko jezikoslovnega predznanja, saj očitno menijo, da ga imajo dovolj. Tudi količina podatkov (prevelika, premajhna) se jim v primerjavi z drugimi zahtevami ne zdi najbolj problematična.

Od priročnikov novinarji relativno pogosto posegajo po *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* in *Slovenskem pravopisu* 2001, nekoliko redkeje po *ePravopisu*, obeh sinonimnih slovarjih, frazeološkem in etimološkem slovarju ter slovarjih tujk. Drugih priročnikov bodisi ne poznajo ali jih uporabljajo redko. Pri portalu Fran, ki ga edinega uporabljajo v večji meri, največ možnosti za izboljšave vidijo pri prilagajanju prikaza podatkov individualnim potrebam in aktualnosti podatkov, ki pa se jim sicer zdijo zanesljivi in verodostojni. Želijo si tudi povezanosti z drugimi spletnimi viri in več vključevanja uporabnikov. Čeprav navajajo pogosto rabo dvojezičnih slovarjev, jih le tretjina vsaj enkrat na mesec uporablja portal Franja, medtem ko portala Termania (ki poleg drugih jezikovnih virov vključuje tudi vrsto dvojezičnih slovarjev) več kot tretjina sploh ne pozna. Zelo slabo poznajo tudi vire CJVT (razen slovarja sopomenk), skoraj polovica jih je namreč navedla, da jih sploh ne poznajo, le šestina jih uporablja vsaj enkrat na mesec ali pogosteje. Zaradi narave dela bi bil zanje lahko zelo koristen vir kolokacijski slovar, ki pa ga ne pozna ali nikoli ne uporablja skoraj 90 odstotkov anketiranih novinarjev.

Pri svojem delu pogosto ali redno uporabljajo strojne prevajalnike (tretjina) ter slovnični pregledovalnik (dve petini) in črkovalnik (tri petine) v urejevalniku besedil. Med viri, ki se jim zdijo za njihovo delo najpomembnejši in bi jih bilo zato treba prednostno oblikovati oz. posodabljati, na prvem mestu navajajo referenčni korpus pisne slovenščine. To kaže na zavedanje pomembnosti korpusnih virov za pripravo kakovostnih priročnikov in orodij, ki jih potrebujejo za kakovostno opravljanje lastnega dela. Skladno pa je tudi z odgovori na vprašanje o rabi orodij za samodejno pisanje besedil, ki jih ne uporabljajo pogosteje od celotnega vzorca anketirancev.

Med lektorji je raba portala Fran še bolj izrazita kot med novinarji, kar je glede na to, da naštevajo redno rabo vanj vključenih priročnikov, razumljivo. Pri vrednotenju izkušenj s portalom Fran so podobnih misli

kot novinarji. Bolje pa poznajo in zato uporabljajo portal Termania, medtem ko virov CJVT slaba tretjina sploh ne pozna, a jih po drugi strani vsaj enkrat mesečno ali pogosteje uporabljata dve petini lektorjev.

V predhodnih raziskavah se je pokazalo, da lektorji (pa tudi novinarji) pogosto pogrešajo sprotne informacije o izgovoru in pregibanju imen oseb in krajev, ki se pojavljajo ob dnevnih dogodkih. Na sploh nekateri pogrešajo več lastnih imen in podatkov o njih – naglas, izgovor, pregibanje – v priročnikih in virih. Želeli bi si tudi prenovljen leksikon slovenskih krajevnih imen. Tako lektorji kot novinarji so med viri, ki se jim zdijo za njihovo delo najpomembnejši in bi jih bilo zato treba prednostno oblikovati oz. posodabljati, takoj za referenčni pisni korpus postavili referenčni govorni korpus, kar je skladno z navedenimi potrebami.

PREDLAGANI CILJI, UKREPI IN KAZALNIKI

CILJ 1: *Seznanjenost sodelavcev slovenskih medijev z jezikovnimi priročniki, viri in orodji za slovenščino.*

UKREPI:

- *Vzpostavitev spletnega mesta s predstavitvami vseh obstoječih priročnikov, virov in orodij ter prikazom njihove uporabnosti za pripravo medijskih besedil.*
- *Zagotavljanje specializiranih izobraževanj in usposabljanj ustvarjalcev medijskih vsebin (novinarjev, drugih avtorjev) za uporabo obstoječih jezikovnih priročnikov in virov ter orodij.*

KAZALNIKI:

- *Število obiskov predstavitvenega spletnega mesta.*
- *Število izvedenih tečajev za uporabo obstoječih jezikovnih priročnikov in virov ter orodij za ustvarjalce medijskih vsebin na letni ravni.*

PREDVIDENI UČINKI:

Predvideni učinki bodo vidni na več ravneh. Z boljšo informiranostjo medijskih ustvarjalcev o vseh obstoječih in potencialno koristnih jezikovnih virih se bo zmanjšala odvisnost od omejenega nabora virov, ki lahko po eni strani vodi v (neupravičeno) nezadovoljstvo in po drugi strani v slabše reševanje sprotih jezikovnih težav. Uporabniki bodo pogosteje in bolj učinkovito uporabljali vire, ki so ustrezni za njihovo delo, ter hitreje reševali jezikovne dileme. Izobraževanja in usposabljanja bodo vzpostavila most med uporabniki in ustvarjalci jezikovnih virov, povečala se bo tudi možnost povratnih informacij, kar bo prispevalo k nadaljnjemu razvoju uporabnikom čim bolj prilagojenih jezikovnih orodij. Obisk predstavitvenega spletnega mesta bo kazalnik zanimanja in potrebe po takšnih informacijah.

CILJ 2: *Posodobitev in razširitev nabora podatkov o izgovoru in pregibanju (tujih) lastnih imen v virih.*

UKREPI:

- *Vsebinska okrepitev virov, ki že prinašajo izgovorne in oblikoslovne podatke (npr. sprotno ažuriranje in dopolnjevanje Govornega pomočnika RTV; nadaljnja širitev geslovnika lastnih imen v ePravopisu).*
- *Oblikovanje baze slovenskih zemljepisnih imen in njihova postopna standardizacija (zlasti za krajevna imena, pa tudi za posamezne skupine nekrajevnih imen).*

KAZALNIKI:

- *Število obiskov spletnih strani jezikovnih virov z lastnimi imeni.*
- *Število dodanih enot v vire, ki že prinašajo izgovorne in oblikoslovne podatke.*
- *Število zemljepisnih imen, vključenih v bazo.*

PREDVIDENI UČINKI:

Uporabniki (novinarji, lektorji, fonetiki) bodo lažje in hitreje našli podatke o izgovoru in pregibanju aktualnih osebnih in krajevnih imen, kar bo zmanjšalo potrebo po improvizaciji ali neustrezno rabo. Posodobljeni podatki bodo omogočili bolj dosledno in ustrezno rabo lastnih imen v medijskih prispevkih, z večjo vsebinsko pokritostjo in ažurnostjo pa se bo povečala tudi uporabnost virov. Sistematična obdelava in standardizacija slovenskih zemljepisnih imen bo olajšala njihovo rabo v medijih, pa tudi v izobraževanju in javni upravi.

ZDRAVSTVO

Uspešno in učinkovito sporazumevanje na področju zdravstva je ključnega pomena, saj imajo lahko nesporazumi in komunikacijski šumi usodne posledice. Da je zdravljenje uspešno, je nujno, da se uspešno sporazumeta zdravnik ali zdravstveni delavec/sodelavec in pacient, enako pomembna pa je tudi učinkovita komunikacija znotraj celotnega zdravstvenega kolektiva. Jezikovne rabe na področju zdravstva z vidika zakonodaje in drugih normativnih dokumentov niso bile sistematično urejane oz. se je temu segmentu posvečalo premalo pozornosti, kar se kaže tudi v mestoma nepoenoteni terminologiji v teh dokumentih. *Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025* se področja zdravstva dotakne zgolj na dveh mestih, in sicer z vidika potreb izdelave koncepta za prevajalsko in tolmaško podporo za delo v kontekstu rastočih migracij v zdravstveni oskrbi (2.2.5.3., 6. alineja), kar se zagotovo kaže kot eden bolj perečih problemov v zdravstvu, in pri ciljih, med katerimi navaja povečanje stopenj inšpekcijskega nadzora jezikovnega vidika, tudi pri stiku s pacienti (2.4., 4. cilj).

Pri pripravi zakonov in programskih dokumentov je treba ločevati (vsaj) dve skupini jezikovnih uporabnikov – tako na strani pacientov (vsi uporabniki zdravstvenih storitev), kot tudi na strani zdravstvenega osebja (vsi zaposleni v zdravstveni dejavnosti). Potrebe tistih, ki jim je slovenščina materni jezik, in tistih, katerih materni jezik ni slovenščina ali pa je to slovenski znakovni jezik, se namreč močno razlikujejo. Pri zdravnikih in zdravstvenih delavcih/sodelavcih, maternih govorcih slovenščine, bi morali več pozornosti jeziku namenjati že na ravni študija, in sicer pisnemu in ustnemu sporazumevanju ter poznavanju slovenske terminologije s področja zdravstva. To se kaže kot posebej problematično v primerih študija (predvsem) tuje literature, dodatno težavo pa povzroča pomanjkanje kakovostnih študijskih gradiv v slovenščini. V prihodnosti bo treba spodbuditi pripravo strokovnega gradiva v slovenščini, ki je ažurirano in z vidika novih spoznanj aktualno.

Z vidika zdravnikov in zdravstvenih delavcev/sodelavcev, katerih materni jezik ni slovenščina, je bil velik korak naprej narejen z dopolnitvijo 11. člena *Zakona o zdravniški službi* (ZZdrS) v letih 2021 in 2022 in sprejetjem *Pravilnika o preizkusu znanja slovenskega strokovnega jezika za zdravstvene delavce in zdravstvene sodelavce, ki opravljajo dejavnosti v zdravstveni in babiški negi*. Ta sprememba je pripomogla k pohitritvi prezapletenih postopkov pridobivanja licenc za tuje zdravnike in nekaterih drugih zdravstvenih delavcev/sodelavcev, ki so se želeli zaposliti v Republiki Sloveniji. V prihodnje bo treba urediti redno financiranje tečajev strokovne slovenščine na Zdravniški zbornici in Zbornici zdravstvene in babiške nege, kjer se tečaji že izvajajo, ter posebno pozornost nameniti zagotavljanju jezikovne podpore tem zdravnikom in zdravstvenim delavcem/sodelavcem tudi po začetku opravljanja dela v Republiki Sloveniji, torej po opravljenem izpitu kot formalne zahteve za pridobitev licence, saj tudi v anketi *Slovenščina danes* pacienti navajajo, da imajo težave pri sporazumevanju z zdravniki in zdravstvenimi delavci/sodelavci, ki niso materni govorci slovenskega jezika. Nujno bi bilo zagotoviti možnost obiskovanja tečajev slovenščine kot drugega/tujega jezika, konzultacij in konverzacijskih srečanj vsaj 2 leti po zaposlitvi tujih zdravnikov in zdravstvenih delavcev/sodelavcev. Podporne aktivnosti bi morale biti prostorsko enakomerno porazdeljene in torej potekati v vseh regionalnih središčih v državi, le tako je mogoče pričakovati dovolj veliko udeležbo zdravstvenih delavcev pri tovrstni jezikovni podpori.

Za uspešno komunikacijo v zdravstvu je treba pozornost nameniti tudi jezikovnim uporabnikom v vlogi pacientov, in sicer s krepitvijo t. i. zdravstvene pismenosti. Gre za funkcionalno pismenost v zvezi z zdravjem oz. zdravstveno pismenost, ki vključuje veščine in znanja, ki omogočajo razumevanje bolezni in poteka zdravljenja ter posledično učinkovito delovanje znotraj zdravstvenega sistema. V zvezi s tem

posebej opozarjamo na hitro rastoče področje informacijskih tehnologij, ki se uporabljajo za naročanje na preglede, dostop do receptov in vpogled v izvide, kar zlasti starejšim uporabnikom zdravstvenih storitev lahko povzroča nepremostljive težave, tudi ko gre za materno govorce jezika. Smiselno bi bilo opraviti tudi raziskavo uporabniške prijaznosti obstoječih tovrstnih sistemov in jih po potrebi prilagoditi.

Učinkovito sporazumevanje je pogosto zaznana težava tudi v primeru pacientov, ki niso rojeni govorci slovenskega jezika. Tolmačev je glede na pričanja anketiranih jezikovnih uporabnikov, ki delujejo v zdravstvu, premalo in premalo je ob obravnavi časa za druga orodja, ki pomagajo pri sporazumevanju. Posebno pozornost bo treba posvetiti tudi nedopustnim primerom, ko v vlogi tolmačev na zdravniško obravnavo prihajajo otroci pacientov (npr. ginekologija, onkologija).

PREDLAGANI CILJI, UKREPI IN KAZALNIKI

CILJ 1: *Uspešna komunikacija med pacienti ter zdravniki in zdravstvenimi delavci/sodelavci ter povečevanje zdravstvene pismenosti pacientov.*

UKREPI:

- Zagotavljanje jezikovne podpore zdravnikom in zdravstvenim delavcem/sodelavcem iz tujine pred in vsaj dve leti po začetku opravljanja dela v Republiki Sloveniji, in sicer v obliki tečajev strokovne slovenščine, konzultacij in konverzijskih srečanj v vseh regijskih središčih v Sloveniji.
- Vzpostavitev sistema nudenja pomoči pri komunikaciji za neslovensko govoreče paciente, ki obsega tolmače, uporabo spletnih prevajalnikov, orodij umetne inteligence, večjezičnih priročnikov ipd.
- Usposabljanje in ozaveščanje pacientov o zdravstveni pismenosti in jezikovnih pravicah v obliki ozaveščevalnih izobraževanj, izvedenih v vseh regijskih središčih v Sloveniji.
- Raziskava zadovoljstva pacientov ter zdravnikov in zdravstvenih delavcev/sodelavcev z dostopom do komunikacijskih pripomočkov in/ali tolmačev v procesu zdravstvene obravnave.
- Raziskava stopnje razumljivosti zdravstvenih informacij, ki so jih pacienti med zdravstveno obravnavo prejeli od zdravnikov in zdravstvenih delavcev/sodelavcev.
- Raziskava zdravstvene pismenosti pacientov in uporabniške prijaznosti sistemov, ki se uporabljajo za naročanje na preglede, dostop do receptov, vpogled v izvide itd.

KAZALNIKI:

- Število na novo opredeljenih zdravnikov in zdravstvenih delavcev/sodelavcev iz tujine.
- Število izvedenih tečajev (strokovne) slovenščine kot drugega/tujega jezika za zdravnike in zdravstvene delavce/sodelavce, konzultacij in konverzijskih srečanj, enakomerno porazdeljenih po vseh regijskih središčih v Sloveniji.
- Število na novo registriranih tolmačev na področju zdravstva.
- Število ozaveščevalnih akcij o zdravstveni pismenosti in o jezikovnih pravicah v Sloveniji, zlasti v povezavi z društvi in združenji pacientov, na letni ravni.
- V raziskavi prepoznana stopnja zadovoljstva pacientov ter zdravnikov in zdravstvenih delavcev/sodelavcev z dostopom do komunikacijskih pripomočkov in/ali tolmačev v procesu zdravstvene obravnave.
- V raziskavi prepoznana delež pacientov, ki po obravnavi poročajo, da so prejeli razumljive zdravstvene informacije.

- *V raziskavi prepoznan delež pacientov, ki so usposobljeni za samostojno uporabo informacijskih kanalov za naročanje na preglede, dostop do receptov, vpogled v izvide itd.*
- *Glede na v raziskavi pridobljene rezultate uporabnikom prilagojeni sistemi, aplikacije za naročanje na preglede, dostop do receptov, vpogled v izvide itd.*

PREDVIDENI UČINKI:

Predvideni učinki ukrepov bodo vidni na več ravneh. Za zdravnike in zdravstvene delavce/sodelavce iz tujine bo zagotavljanje jezikovne podpore pred in po začetku dela omogočilo hitrejšo vključitev v delovni proces, izboljšalo njihovo strokovno učinkovitost, olajšalo komunikacijo s pacienti in sodelavci ter zmanjšalo možnost nesporazumov. Za paciente bodo predvideni ukrepi pomenili boljšo zdravstveno oskrbo, dostopnost do zdravstvenih storitev, večjo samostojnost pri uporabi informacijskih kanalov ter boljše razumevanje zdravstvenih informacij in svojih jezikovnih pravic, kar bo prispevalo k boljšemu zdravju, večji varnosti, zadovoljstvu in zaupanju pacientov v zdravstveni sistem. Na ravni zdravstvenega sistema bodo ukrepi prispevali k učinkovitejšemu, enakopravnejšemu in kakovostnejšemu izvajanju zdravstvenih storitev ter večjemu zadovoljstvu vseh vključenih akterjev. Sistematično spremljanje kazalnikov, kot so število ozaveščevalnih akcij o zdravstveni pismenosti in o jezikovnih pravicah v Sloveniji, delež za samostojno uporabo informacijskih kanalov usposobljenih pacientov, stopnja zadovoljstva z dostopom do komunikacijskih pripomočkov in/ali tolmačev ter število izvedenih jezikovnih tečajev za tuje zdravnike in zdravstvene delavce/sodelavce, bo omogočilo trajnostno izboljšanje komunikacije, povečanje enakosti pri obravnavi pacientov in razvoj dobre prakse, ki se lahko uporablja v vseh segmentih zdravstvene oskrbe.

JEZIKOVNA INFRASTRUKTURA

Ena temeljnih težav na področju oblikovanja jezikovne infrastrukture v Republiki Sloveniji je, da se infrastrukturne jezikovnopolitične naloge, kljub temu da se k njihovem izvajanju država najmanj od sprejema zadnje novele *Zakona o javni rabi slovenščine* (ZJRS) 2024 zavezuje z zakonodajo in da so infrastrukturne naloge že v zadnjih dveh *Resolucijah o nacionalnem programu za jezikovno politiko* opredeljene kot ene od ključnih in prednostnih, (večinoma) ne izvajajo. To velja tako za področje jezikovnega opisa kot za jezikovnotehnološki razvoj slovenščine. Pristojni namreč za infrastrukturne naloge ne dajejo ustreznih vsebinskih in organizacijskih pobud, predvsem pa za infrastrukturno dejavnost ne zagotavljajo ustreznih finančnih sredstev. Takšna praksa se je (lahko) vzpostavila, ker je *Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko*, ki zakonska določila operacionalizira, programski dokument, ki pravno ni zavezujoč, zato sankcije v primeru neizvajanja konkretnih jezikovnopolitičnih dejavnosti niso možne in predvidene. Težava je tudi v tem, da državni uslužbenci z določanjem parametrov slovenskega jezikovnopolitičnega delovanja niso dovolj dobro seznanjeni, predvsem pa nimajo ustreznega strokovnega znanja, da bi lahko samostojno oblikovali smernice za učinkovito jezikovno politiko. Kljub temu so kot nosilci jezikovnopolitičnih nalog v programskih dokumentih predvideni le državni organi, ne pa tudi druge javne institucije, ki po svojih ustanovnih aktih in delovnih programih opravljajo različne jezikovnonačrtovalne naloge, zato bi lahko vsebinsko bolj kompetentno presojale o potrebnih jezikovnopolitičnih korakih.

Ker je bila infrastrukturna problematika v *Zakonu o javni rabi slovenščine* prvič posebej izpostavljena šele z novelo zakona iz leta 2024, in sicer zlasti v segmentu oblikovanja virov in orodij za potrebe razvoja slovenščine v digitalnem okolju – na potrebo po celostni ureditvi infrastrukturnega področja (tudi z vidika urejanja pravnega, organizacijskega in finančnega okvira) je sicer opozoril že *Akcijski načrt za jezikovno opremljenost* iz leta 2015 – tudi področje sistemskega financiranja infrastrukturne dejavnosti (še) ni urejeno. Izvedba večine jezikovnotehnoloških nalog se trenutno odvija prek priložnostnega projektnega financiranja, kar pa je v mnogih primerih neustrezno, saj taka oblika financiranja ne zagotavlja kontinuiranega, dolgoročnega in celovitega razvoja jezikovnih virov in tehnologij za slovenščino. Ena prednostnih nalog na infrastrukturnem področju bi torej morala biti sistemska ureditev financiranja področja.

Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko v segmentu o jezikovni opremljenosti sicer zastavlja temelje za razvoj infrastrukturne jezikovne politike v Sloveniji, vendar pa pomanjkanje določitve konkretnih ukrepov ter realnih časovnih in finančnih okvirov otežuje učinkovito izvajanje zastavljenih ciljev. Za uspešno implementacijo resolucije bi bilo nujno oblikovati podrobnejše podporne načrte, ki bi vključevali specifične ukrepe, odgovorne institucije, časovne okvire in finančne vire. Jezikovnopolitične naloge bi morale biti hierarhizirane glede na prioriteto izvedbe, pri čemer bi hierarhizacija morala temeljiti na sistematični in celoviti študiji potreb različnih ciljnih skupin jezikovnih uporabnikov v Republiki Sloveniji in širše ter podprta z znanstvenimi spoznanji, hkrati bi bilo treba zagotoviti uravnotežen razvoj tako jezikovnih priročnikov in drugih virov kot jezikovnih tehnologij. Na tak način bi prioriteto oblikovali tiste vire in tehnologije, ki so temeljnega pomena za govorce jezikovne skupnosti v Republiki Sloveniji in so ključne za sistematičen razvoj slovenščine in drugih relevantnih jezikov na območju Republike Slovenije v času pospešene digitalizacije in razvoja orodij umetne inteligence. Smiselno bi bilo vzpostaviti delujoče mehanizme za redno spremljanje in evalvacijo napredka ter prilagajanje strategij glede na spreminjajoče se potrebe uporabnikov in družbe. To bi

omogočilo bolj prožno in učinkovito jezikovno politiko, ki bi se lahko hitreje odzivala na nove izzive in priložnosti v digitalni dobi.

Opozarjamo tudi na dejstvo, da je nujno sistemsko urediti področje znanstvenoraziskovalnega spremljanja slovenščine na vseh nivojih, h kateremu se Republika Slovenija zavezuje v 4. členu *Zakona o javni rabi slovenščine* (ustrezna implementacija zakonodaje). Ureditev področja v finančnem in organizacijskem smislu je ključnega pomena za to, da oblikujemo znanstvene podlage za ustrezen opis jezika ter posledično omogočimo oblikovanje sodobnega, aktualnega programa za jezikovno izobraževanje, hkrati pa tudi gradnjo jezikovnih virov in tehnologij, nujnih za primerno jezikovno opremljenost slovenščine.

PREDLAGANI CILJI, UKREPI IN KAZALNIKI

Splošni ukrepi

CILJ 1: *Dolgoročno, kontinuirano, sistematično in celovito znanstveno raziskovanje slovenskega jezika kot podpora infrastrukturni dejavnosti.*

UKREPI:

- *Vzpostavitev stabilnega financiranja znanstvenega raziskovanja slovenskega jezika in drugih jezikov, ki sodijo v okvir slovenske jezikovne politike, v raziskovalnih ustanovah, znotraj katerih se raziskovalci sistematično in dolgoročno ukvarjajo z raziskovanjem jezika in izkazujejo ustrezne strokovne reference.*
- *Oblikovanje in nadgrajevanje ter posodabljanje temeljnih gradivskih virov, ki služijo kot osnova za dolgoročno, kontinuirano, sistematično in celovito znanstveno raziskovanje slovenskega jezika.*
- *Izvajanje sistematičnih in celovitih znanstvenih raziskav o slovenskem jeziku.*

KAZALNIKI:

- *Stabilnemu financiranju znanstvenega raziskovanja slovenskega jezika prilagojene pravne podlage in vzpostavljeni načini njihove implementacije.*
- *Zagotovljen obseg namenskih proračunskih sredstev za stabilno financiranje raziskovalnih skupin, ki se sistematično in dolgoročno ukvarjajo z znanstvenim raziskovanjem slovenskega jezika in drugih jezikov, ki sodijo v okvir slovenske jezikovne politike, in izkazujejo ustrezne strokovne reference, na letni ravni.*
- *Število izvedenih celovitih in sistematičnih znanstvenih raziskav o slovenskem jeziku na letni ravni.*
- *Število oblikovanih oz. nadgrajenih temeljnih gradivskih virov za raziskovanje slovenskega jezika na letni ravni.*

PREDVIDENI UČINKI:

Sistematične in celovite kontinuirane ter dolgoročne jezikoslovne raziskave bodo zagotavljale znanstvene podlage (monografije, članki, projektna poročila ipd.) za oblikovanje sodobnega ter aktualnega opisa jezika v vseh njegovih razsežnostih. Kontinuirano sistematično raziskovanje dinamike jezika in njegovega razvoja namreč prispeva k prepoznavanju razvojnih smernic in k boljšemu razumevanju jezikovnih pojavov, posledično pa k bolj relevantnim jezikovnim priročnikom in drugim jezikovnim virom. Celovit opis sodobnega knjižnega jezika, ki bo temeljil na prepoznani aktualni knjižnojezikovni normi (glede na

analizo aktualne stratifikacije jezika), bo ključno izhodišče tudi za izpeljavo standardizacijskih postopkov in premišljeno kodifikacijo jezika. Celovite in sistematične raziskave različnih vidikov jezikovne realnosti bodo relevantne tudi kot osnova za prepoznavanje aktualne sociolingvistične situacije in potreb najrazličnejših skupin jezikovnih uporabnikov, ki sodijo v okvir slovenske jezikovne politike, za oblikovanje celovite strategije razvoja slovenske jezikovne infrastrukture, vzporedno pa tudi za načrtovanje jezikovnopolitičnih korakov na področju vzgoje in izobraževanja, pri čemer je ključnega pomena, da bodo učna gradiva temeljila na najnovejših znanstvenih spoznanjih.

CILJ 2: *Optimizacija organiziranosti dejavnosti na področju razvoja slovenske jezikovne infrastrukture.*

UKREPI:

- *Uveljavitev sistemskega financiranja jezikovnoinfrastrukturnih dejavnosti izven financiranja temeljne znanstvene jezikoslovne dejavnosti.*
- *Ustanovitev in aktivno delovanje (vladnega) delovnega telesa za spremljanje in usmerjanje razvoja jezikovnih virov in tehnologij ter podpiranje celovitih rešitev na področju digitalizacije slovenskega jezika.*
- *Skrb za vzporeden in uravnotežen razvoj jezikovnih virov, tehnologij in drugih infrastrukturnih enot (jezikovni priročniki, korpusni in drugi gradivski viri, jezikovne tehnologije, jezikovni portali, jezikovne svetovalnice itd.).*
- *Redne analize stanja za prepoznavanje uporabniških potreb na področju izgradnje oziroma nadgradnje slovenske jezikovne infrastrukture in raziskave uporabniških izkušenj in praks pri uporabi jezikovnih virov in tehnologij.*
- *Določitev hierarhije jezikovnoinfrastrukturnih dejavnosti glede na njihovo pomembnost za naslednje strateško obdobje na podlagi razpoložljivih raziskav o potrebah uporabnikov ter opredeljenih prioritet strokovnjakov za jezikoslovje in razvoj jezikovnih tehnologij (oblikovanje seznama prioriternih nalog in prioriternih infrastrukturnih enot, ki bo upošteval uravnotežen razvoj priročnikov in drugih jezikovnih virov ter tehnologij).*
- *Uvedba prednostnega vrednotenja za raziskovalne in infrastrukturne programe, ki med rezultate uvrščajo digitalizacijo kulturne dediščine in oblikovanje ali nadgradnjo jezikovnih virov oziroma tehnologij s seznama prednostnih nalog/enot.*
- *Pri projektih z jezikovnoinfrastrukturno vsebino uvedba prednostnega vrednotenja za projekte, ki med rezultate uvrščajo oblikovanje ali nadgradnjo jezikovnega vira oziroma tehnologije s seznama prednostnih nalog/enot.*
- *Pri projektih z jezikovnoinfrastrukturno vsebino uvedba prednostnega vrednotenja za projekte, v okviru katerih se razvije jezikovni vir oziroma tehnologijo do ravni zrelega izdelka, neposredno uporabnega za ciljnega uporabnika (nasproti razvoju zgolj prototipa, testne različice, zasnove ipd.), z možnostjo za objavo na enem od uveljavljenih spletnih jezikovnih portalov.*

KAZALNIKI:

- *Ustanovljeno in aktivno delujoče (vladno) delovno telo za usmerjanje in spremljanje razvoja jezikovnih virov in tehnologij ter podpiranje celovitih rešitev na področju digitalizacije slovenskega jezika.*

- Zagotovljen obseg namenskih proračunskih sredstev za sistemsko financiranje jezikovnoinfrastrukturnih dejavnosti izven financiranja temeljne znanstvene jezikoslovne dejavnosti na letni ravni.
- Določena hierarhija pomembnosti jezikovnoinfrastrukturnih dejavnosti za naslednje strateško obdobje, ki bo zagotavljala uravnotežen razvoj priročniških in drugih jezikovnih virov ter jezikovnih tehnologij (oblikovan seznam nalog in infrastrukturnih enot, ki jih je treba oblikovati ali nadgraditi prednostno).
- Število oblikovanih ali nadgrajenih jezikovnih virov, tehnologij in drugih infrastrukturnih enot s seznama prednostnih infrastrukturnih nalog in enot na letni ravni.
- Izvedene raziskave o uporabniških potrebah na področju izgradnje oziroma nadgradnje slovenske jezikovne infrastrukture.
- Izvedene raziskave uporabniških izkušenj in praks pri uporabi jezikovnih virov in tehnologij.
- Oblikovana spremenjena razpisna merila za vrednotenje raziskovalnih projektov in programov.

PREDVIDENI UČINKI:

Ključni učinek vzpostavitve predlaganih ukrepov, zlasti uveljavitve systemskega financiranja jezikovnoinfrastrukturnih dejavnosti izven financiranja temeljne znanstvene jezikoslovne dejavnosti, bo, da bodo omogočili, da se bodo jezikovnoinfrastrukturne dejavnosti sploh lahko sistematično in kontinuirano izvajale. Določitev hierarhije infrastrukturnih aktivnosti glede na njihovo pomembnost in oblikovanje seznama jezikovnih virov in tehnologij, ki jih je treba oblikovati ali posodobiti prednostno, bosta pomembno pripomogla k temu, da bomo uporabnike prednostno opremili s tistimi infrastrukturnimi enotami, ki jih ti najbolj pogrešajo, najpogosteje uporabljajo ali so za razvoj jezika po mnenju strokovnjakov najpomembnejši. Raziskave uporabniških praks pri rabi jezikovnih virov in tehnologij bodo omogočile njihovo zasnovo in prilagoditve tako, da bodo čim bolj ustrezali različnim potrebam in profilom uporabnikov. Opremljenost slovenščine z navedenimi viri in tehnologijami bo pripomogla k boljši jezikovni zmožnosti govorcev, oblikovana infrastruktura pa bo tudi ključen predpogoj za ustreznejši razvoj vseh oblik jezikovnega izobraževanja. Enakomeren kontinuiran razvoj gradnje tako jezikovnih virov vseh vrst kot jezikovnih tehnologij bo za optimalen razvoj jezika relevanten, saj raznovrstnejša infrastruktura praviloma lažje zadovoljuje potrebe najširšega kroga uporabnikov.

CILJ 3: *Odprta dostopnost jezikovnih virov in tehnologij ter njihovo usklajeno hranjenje in distribuiranje.*

UKREPI:

- *Sistemska ureditev financiranja repozitorija za hranjenje in distribucijo jezikovnih virov in tehnologij.*
- *Spodbujanje izvajanja nacionalnih strategij za odprto znanost.*
- *Prilagajanje ukrepov za objavlanje odprtih raziskovalnih rezultatov in podatkov glede na specifične raziskovalnih področij in njihovo izvajanje.*
- *Financiranje pravne pomoči za urejanje normativnih okvirov odprte znanosti.*
- *Zagotavljanje odprte dostopnosti jezikovnih virov in tehnologij na način, da so, skladno z zakonodajo, omogočeni njihova najdljivost, interoperabilnost, ponovno vrednotenje ter uporaba.*
- *Kjer je to vsebinsko smiselno, vključitev razpisnega pogoja o odprtem dostopu (po načelu odprto, kolikor je mogoče, ter zaprto le, kar je nujno) za vse javno financirane rezultate, povezane z*

jezikovno opremljenostjo, upoštevajoč zakonske pravice lastnikov avtorskih pravic virov in tehnologij ter pravic v zvezi z varovanjem osebnih podatkov.

- *Kjer je to vsebinsko smiselno, vključitev razpisnega pogoja o vključitvi odprto dostopnih jezikovnih virov in tehnologij v enega od zaupanja vrednih repozitorijev za hranjenje in distribucijo jezikovnih virov in tehnologij.*
- *Odkupovanje materialnih avtorskih pravic za jezikovne vire in tehnologije z namenom njihove uporabe pri razvoju slovenske jezikovne infrastrukture v skladu z načeli odprte znanosti.*
- *Oblikovanje pravnih podlag za vključevanje jezikovnih podatkov, zlasti elektronskih objav, v korpuse slovenskega jezika in druge besedilne zbirke ter modele za izgradnjo generativne umetne inteligence.*
- *Izvajanje projektov, ki podpirajo občansko znanost.*

KAZALNIKI:

- *Zagotovljen obseg namenskih proračunskih sredstev za delovanje repozitorija za hranjenje in distribucijo jezikovnih virov in tehnologij na letni ravni.*
- *Število v repozitorij za hranjenje in distribucijo jezikovnih virov in tehnologij vključenih jezikovnih virov in orodij na letni ravni.*
- *Raziskovalnim področjem prilagojeni ukrepi za objavljane odprtih raziskovalnih rezultatov in podatkov.*
- *Zagotovljen obseg namenskih proračunskih sredstev za financiranje pravne pomoči za urejanje normativnih okvirov odprte znanosti.*
- *Obseg jezikovnih virov in tehnologij, za katere so bile odkupljene materialne avtorske pravice, na letni ravni.*
- *Oblikovane pravne podlage za vključevanje jezikovnih podatkov, zlasti elektronskih objav, v korpuse slovenskega jezika in druge besedilne zbirke ter modele za izgradnjo generativne umetne inteligence.*
- *Prilagojena razpisna pravila.*
- *Število izvedenih projektov, ki podpirajo občansko znanost, na letni ravni.*

PREDVIDENI UČINKI:

Z izvajanjem načel odprte znanosti bo raziskovalno delo, podprto z javnimi sredstvi, preglednejše, dostopnejše in ponovljivo, izkoristek sredstev pa večji, kar bo pospešilo razvoj znanja in okrepilo sodelovanje med disciplinami. Razvoj jezikovnih virov in tehnologij bo zaradi urejenega hranjenja infrastrukturnih enot lahko tudi bolj usklajen. Sistematično arhiviranje in distribucija jezikovnih virov ter tehnologij bosta zagotovila njihovo dolgoročno ohranitev, boljši dostop in široko uporabnost, kar bo raziskovalcem omogočalo enakopravno vključevanje v mednarodne raziskovalne tokove ter spodbujalo nastajanje novih in nadgrajenih virov in tehnologij. Urejene pravne podlage za odprto znanost pa bodo zagotovile jasno opredeljene pogoje dostopa, uporabe in lastništva, kar bo omogočilo uravnoteženo razmerje med odprtostjo, zaščito intelektualne lastnine in etično rabo virov.

Jezikovni opis

CILJ 1: *Opis slovenskega jezika v vseh njegovih razsežnostih (opis sodobnega knjižnega jezika, dialektološki opis, imenoslovni opis, zgodovinskojezikoslovni opis, primerjalnojezikoslovni opis, opisi različnih jezikovnih zvrsti, drugi specializirani opisi).*

UKREPI:

- *Oblikovanje, dopolnjevanje in aktualiziranje temeljnih in specializiranih priročnikov za slovenski jezik.*
- *Skrb za uravnoteženo zastopanost priročnikov različnih tipov glede na opis različnih vidikov jezikovne pojavnosti.*
- *Gradnja, nadgrajevanje in posodabljanje gradivskih virov (npr. referenčnih pisnih in govornih korpusov slovenščine, semantičnih podatkovnih zbirk) kot osnove za pripravo temeljnih in specializiranih priročnikov za slovenski jezik.*
- *Vzdrževanje in nadgradnja prosto dostopnih spletnih portalov s čim več dosegljivimi jezikovnimi podatki o slovenščini, namenjenih splošnim uporabnikom in strokovni javnosti.*
- *Zagotavljanje namenskega financiranja za kontinuirano delovanje takih portalov.*
- *Zagotavljanje dostopnosti do priročnikov in portalov za različne skupine jezikovnih uporabnikov s posebnimi potrebami.*
- *Izvajanje uporabniških raziskav o obsegu in načinih posredovanja jezikovnih informacij v jezikovnih priročnikih in na jezikovnih portalih.*
- *Zagotavljanje izobraževanj in usposabljanj različnih skupin jezikovnih uporabnikov za uporabo jezikovnih priročnikov in portalov.*

KAZALNIKI:

- *Število oblikovanih, dopolnjenih ali aktualiziranih temeljnih in specializiranih priročnikov za slovenski jezik na letni ravni.*
- *Število na novo zgrajenih, nadgrajenih ali posodobljenih gradivskih virov, ki služijo kot osnova za pripravo temeljnih in specializiranih priročnikov za slovenski jezik, na letni ravni.*
- *Zagotovljen obseg namenskih proračunskih sredstev za vzdrževanje in nadgradnjo spletnih portalov s čim več dosegljivimi jezikovnimi podatki o slovenščini, dostopnih za različne skupine jezikovnih uporabnikov s posebnimi potrebami, na letni ravni.*
- *Izvedene uporabniške raziskave s priporočili za oblikovanje različnih tipov jezikovnih priročnikov in za predstavitev jezikovnih podatkov na jezikovnih portalih.*
- *Število izvedenih izobraževanj in usposabljanj za uporabo jezikovnih priročnikov in virov ter portalov za različne skupine jezikovnih uporabnikov na letni ravni.*

PREDVIDENI UČINKI:

Predlagani ukrepi bodo zagotavljali, da bo dejavnost izdelave temeljnih in specializiranih jezikovnih priročnikov potekala usklajeno, sistematično in uravnoteženo, jezikovni priročniki pa bodo nastajali, se dopolnjevali in aktualizirali redno. Tako bodo pripomogli k učinkovitemu sporazumevanju najrazličnejših skupin jezikovnih uporabnikov in služili kot zanesljivi in nezavajajoči vodniki za razreševanje njihovih jezikovnih dilem. Hkrati bodo omogočali tudi, da se govorci seznanjajo z najnovejšimi spoznanji o tem, kakšen je slovenski jezik v svojih raznolikih razsežnostih in kako jezik kot tak deluje, kar je ključno tudi za področje jezikovnega izobraževanja. Vse navedeno je še posebej pomembno, ker se slovenščina zaradi

pospešene zunajjezikovne stvarnosti spreminja hitreje kot nekoč, pri čemer je tudi število govorcev, ki jo uporabljajo javno, vedno večje. Oblikovanje temeljnih in specializiranih jezikovnih priročnikov za slovenščino bo ključno tudi za razvoj jezika in slovenskega jezikoslovja, saj priprava priročnikov zahteva zbiranje, analizo in sintezo jezikovnih podatkov o različnih vidikih jezikovne pojavnosti.

Predlagani ukrepi bodo omogočali tudi, da bodo jezikovni priročniki in iz njih izhajajoči jezikovni podatki brezplačno dostopni na spletu v okviru jezikovnih portalov, zaradi česar dostop do jezikovnih podatkov ne bo razpršen, hkrati bo opis dostopen tudi jezikovnim uporabnikom z različnimi oviranostmi. Priročniki različnih vrst bodo lahko uporabljeni tudi kot osnovne podatkovne baze za razvoj jezikovnih tehnologij za slovenščino, pri čemer bo ključnega pomena, da bodo podatki v njih aktualni, kar bo pripomoglo tudi k aktualnosti na podlagi njih oblikovanih jezikovnih tehnologij.

Standardizacija

CILJ 1: Standardizacija slovenskega knjižnega jezika.

UKREPI:

- Uskladitev novih pravopisnih pravil, ki so oblikovani skladno s prepoznano aktualno knjižnojezikovno normo ter posodobljenim jezikovnim opisom in upoštevajo izražene potrebe jezikovnih uporabnikov.
- Dopolnjevanje slovarskega dela pravopisnega priročnika, temelječega na normativnih problemih in usklajenega z novimi pravopisnimi pravili.
- Kontinuirano delovanje jezikovne svetovalnice, ki je na voljo prek prosto dostopnega spletnega portala s čim več dosegljivimi jezikovnimi podatki o slovenščini, in zagotavljanje namenskega financiranja za njeno stalno delovanje.
- Kontinuirano aktivno delovanje standardizacijskih teles.
- Zagotavljanje dostopnosti do pravopisnega priročnika, sestavljenega iz pravopisnih pravil in pravopisnega slovarja, za različne skupine jezikovnih uporabnikov s posebnimi potrebami.

KAZALNIKI:

- Oblikovana v javni razpravi usklajena nova pravopisna pravila, skladna z aktualnimi potrebami jezikovnih uporabnikov.
- Oblikovan pravopisni priročnik, sestavljen iz novih pravopisnih pravil in slovarskega dela, dostopen za različne skupine jezikovnih uporabnikov s posebnimi potrebami.
- Delujoča jezikovna svetovalnica, dostopna za različne skupine jezikovnih uporabnikov s posebnimi potrebami, in zagotovljen obseg namenskih proračunskih sredstev za njeno delovanje na letni ravni.
- Delujoča standardizacijska telesa.

PREDVIDENI UČINKI:

S pripravo sodobnega kodifikacijskega priročnika, sestavljenega iz novih pravopisnih pravil in pravopisnega slovarja ter namenjenega najširšemu krogu jezikovnih uporabnikov, bo omogočeno učinkovito in nedvoumno razreševanje jezikovnih zadreg govorcev v hitro spreminjajoči se jezikovni realnosti sodobne družbe. Ob tem je pomembno, da bodo nova pravila koncipirana v skladu z izraženimi potrebami uporabnikov, slovarski del, ki bo funkcioniral kot gradivska razširitev pravil, pa bo uporabniku

na razumljiv način predstavil splošna pravopisna načela s prikazom zapisovalnih zadreg pri najznačilnejših primerih.

Učinek kontinuiranega delovanja jezikovnega svetovalnega servisa bo, da bo še naprej hitro, neposredno, efektivno in transparentno razblinjal dvome glede jezikovnih in z jezikom povezanih vprašanj, pri čemer bo deloval kot najtesnejša povezava med strokovnjaki in uporabniki. S tem bo zviševal jezikovne kompetence uporabnikov in pozitivno vplival na njihovo jezikovno samozavest. Ključnega pomena je tudi, da bo vsa infrastruktura, namenjena predstavitvi rezultatov standardizacije jezika, tehnično dostopna različnim skupinam jezikovnih uporabnikov s posebnimi potrebami. Kodifikacijski priročnik bo lahko služil tudi kot eden temeljnih virov za izdelavo pravopisno-slovnice pregledovalnika za slovenščino.

Terminologija

CILJ 1: *Opis in urejanje slovenske terminologije na različnih strokovnih področjih.*

UKREPI:

- *Kontinuirano izdelovanje in dopolnjevanje terminoloških slovarjev in drugih terminoloških virov za različna strokovna področja.*
- *Oblikovanje in nadgradnja specializiranih korpusov kot podpora za terminološko delo, npr. za oblikovanje terminoloških slovarjev in drugih terminoloških virov, za terminološko svetovanje.*
- *Oblikovanje terminoloških komisij za izdelavo terminoloških slovarjev, sestavljenih iz področnih strokovnjakov in terminografov, in zagotavljanje financiranja za delovanje komisij ter usposabljanje strokovnjakov za terminološko delo.*
- *Vzdrževanje in nadgrajevanje spletišča s prosto dostopnimi terminološkimi slovarji, terminološko svetovalnico in podatki o terminološki teoriji.*
- *Kontinuirano delovanje specializirane terminološke svetovalnice za razreševanje terminoloških zadreg zlasti področnih strokovnjakov in zagotavljanje sredstev za njeno stalno delovanje.*
- *Zagotavljanje dostopnosti do terminoloških virov za različne skupine jezikovnih uporabnikov s posebnimi potrebami.*

KAZALNIKI:

- *Število oblikovanih ali dopolnjenih terminoloških slovarjev in drugih terminoloških virov za različna strokovna področja na letni ravni.*
- *Število oblikovanih ali nadgrajenih specializiranih korpusov za terminološko delo na letni ravni.*
- *Delujoče terminološke komisije in obseg zagotovljenih namenskih proračunskih sredstev za njihovo delovanje na letni ravni.*
- *Vzdrževano in nadgrajeno spletišče s prosto dostopnimi terminološkimi slovarji, terminološko svetovalnico in podatki o terminološki teoriji.*
- *Delujoča terminološka svetovalnica in zagotovljen obseg namenskih proračunskih sredstev za njeno kontinuirano delovanje.*

PREDVIDENI UČINKI:

Z oblikovanjem in dopolnjevanjem terminoloških slovarjev in terminoloških zbirk bomo še naprej evidentirali ter popisovali slovensko terminologijo na različnih strokovnih področjih, zlasti s terminološkimi slovarji pa rabo slovenske terminologije na posamezni področjih tudi urejali in jo dogovorno usmerjali, kar je ključnega pomena za usklajeno in nedvoumno komunikacijo med

strokovnjaki, omogoča pa tudi učinkovitejši prenos znanja po izobraževalni vertikali. Verodostojne strokovne informacije, ki jih bodo na novo oblikovani in nadgrajeni terminološki slovarji in drugi viri vključevali, bodo v pomoč tudi prevajalcem, lektorjem, novinarjem in drugim uporabnikom, ki se pri svojem delu srečujejo s terminologijo. Oblikovani terminološki viri bodo lahko funkcionirali tudi kot pomembne osnovne podatkovne baze za izgradnjo jezikovnih tehnologij, npr. za govorne ter semantične tehnologije in strojno prevajanje.

Pomemben bo tudi učinek kontinuiranega delovanja terminološke svetovalnice, ki odgovarja zlasti na neposredne, akutne potrebe strokovnjakov za različna strokovna področja. Delujoč specializiran uporabniški servis bo za razvoj slovenske terminologije še naprej ključnega pomena, saj bomo lahko le z ažurnim odzivanjem dovolj hitro in učinkovito odgovarjali na potrebe strokovnjakov, zlasti ko bodo ob nastanku novega pojma naleteli na poimenovalno vrzel v jeziku. Ad hoc terminologija bo strokovnjakom še naprej nudila tudi podporo pri oblikovanju jezikovnosistemsko ustrezne slovenske terminologije, hkrati pa uporabnikom posredovala tudi strokovno utemeljene usmeritve, kadar se pojavi potreba po terminološki intervenciji. Predlagani ukrepi bodo omogočali tudi, da bodo terminološki slovarji in odgovori na dileme v terminološki svetovalnici uporabnikom še naprej brezplačno dostopni na spletu ter da bodo tehnično dostopni tudi različnim skupinam uporabnikov s posebnimi potrebami.

Večjezičnost

CILJ 1: Izdelava odprto dostopnih večjezičnih jezikovnih virov in orodij za podporo učenju in poučevanju tujih jezikov ter prevajanju.

UKREPI:

- Oblikovanje, dopolnjevanje in aktualiziranje dvo- ali večjezičnih slovarjev, podatkovnih baz ter drugih večjezičnih jezikovnih virov in orodij.
- Oblikovanje, nadgradnja in posodabljanje specializiranih gradivskih virov, npr. vzporednih korpusov, kot osnove za oblikovanje dvo- ali večjezičnih jezikovnih virov in orodij.
- Vzdrževanje in nadgradnja prosto dostopnih spletnih portalov z dvo- ali večjezičnimi slovarji.
- Zagotavljanje dostopnosti do dvo- ali večjezičnih jezikovnih virov in orodij za različne skupine jezikovnih uporabnikov s posebnimi potrebami.

KAZALNIKI:

- Oblikovani, nadgrajeni in aktualizirani dvo- ali večjezični slovarji, podatkovne baze ter drugi večjezični jezikovni viri in orodja.
- Oblikovani, nadgrajeni ali posodobljeni specializirani gradivski viri kot osnova za oblikovanje dvo- ali večjezičnih jezikovnih virov in orodij.
- Vzdrževani in nadgrajeni prosto dostopni spletni portali z dvo- ali večjezičnimi slovarji, dostopni za različne skupine jezikovnih uporabnikov s posebnimi potrebami.

PREDVIDENI UČINKI:

Oblikovanje in nadgrajevanje dvo- ali večjezičnih slovarjev ter podatkovnih baz, prek specializiranih jezikovnih portalov dostopnih tudi različnim skupinam jezikovnih uporabnikov s posebnimi potrebami, bo še naprej ključnega pomena za učenje jezika ter pri prevajanju in tolmačenju. Enako ali še bolj pomembna bo dostopnost podatkov iz večjezičnih jezikovnih virov za namene gradnje jezikovnotehnoloških rešitev za slovenščino, npr. za razvoj strojnega in strojno podprtega prevajanja. Pomembno vlogo bosta

oblikovanje in dostopnost omenjenih virov imela tudi pri gradnji večjezičnih aplikacij za učenje in poučevanje jezika.

Jezikovne tehnologije

CILJ 1: *Gradnja, posodabljanje in vzdrževanje jezikovnih tehnologij za slovenščino.*

UKREPI:

- *Razvijanje, nadgradnja in vzdrževanje pravopisno-slovničnega pregledovalnika in črkovalnika za slovenščino.*
- *Gradnja, posodabljanje in vzdrževanje gradivskih virov, zlasti referenčnih in specializiranih jezikovnih korpusov ter specializiranih podatkovnih zbirk, kot osnove za oblikovanje jezikovnih tehnologij za slovenščino.*
- *Razvijanje in nadgradnja orodij za izgradnjo korpusov in drugih jezikovnih podatkovnih zbirk.*
- *Razvijanje, nadgradnja in vzdrževanje govornih tehnologij za slovenščino.*
- *Razvijanje, nadgradnja, aktualizacija in vzdrževanje semantičnih virov in tehnologij za slovenščino.*
- *Razvijanje, nadgradnja in vzdrževanje tehnologij za strojno in strojno podprto prevajanje slovenščine oz. v slovenščino.*
- *Razvijanje in nadgradnja jezikovnospecifičnega velikega jezikovnega modela za slovenščino s pripadajočim klepetalnikom.*
- *Oblikovanje pravnih podlag za vključevanje jezikovnih podatkov, zlasti elektronskih objav, v korpus slovenskega jezika in druge besedilne zbirke ter modele umetne inteligence.*
- *Vključevanje oblikovanih jezikovnih tehnologij in osnovnih virov ter orodij zanje pod čim bolj odprtimi licencami v zaupanja vredne repozitorije za hranjenje in distribucijo jezikovnih virov in tehnologij.*
- *Oblikovanje, nadgrajevanje in vzdrževanje vmesnikov za dostop do jezikovnih virov in tehnologij, prilagojenih širokemu krogu uporabnikov, tudi različnim skupinam uporabnikov s posebnimi potrebami.*

KAZALNIKI:

- *Oblikovana in redno posodabljana pravopisno-slovnični pregledovalnik in črkovalnik za slovenščino.*
- *Število zgrajenih ali nadgrajenih referenčnih in specializiranih jezikovnih korpusov ter drugih osnovnih podatkovnih zbirk, vključenih v repozitorij za hranjenje in distribucijo jezikovnih virov in tehnologij, na letni ravni.*
- *Oblikovana in redno posodabljana orodja za izgradnjo korpusov in drugih jezikovnih podatkovnih zbirk.*
- *Oblikovane in posodabljane govorne tehnologije za slovenščino oz. osnovni viri in orodja zanje.*
- *Oblikovani in posodabljeni semantični viri in tehnologije za slovenščino oz. viri in osnovna orodja zanje.*
- *Oblikovane in posodabljane tehnologije za strojno prevajanje slovenščine oz. osnovni viri in orodja zanje.*
- *Oblikovan jezikovnospecifični veliki jezikovni model za slovenščino s pripadajočim klepetalnikom oz. osnovni viri in orodja zanj.*

- Oblikovane pravne podlage za vključevanje jezikovnih podatkov, zlasti elektronskih objav, v korpuse slovenskega jezika in druge besedilne zbirke ter modele umetne inteligence.
- Število novih ali nadgrajenih jezikovnih virov in tehnologij ter podstavnih virov in orodij zanje, vključenih v repozitorij za hranjenje in distribucijo jezikovnih virov in tehnologij, na letni ravni.
- Oblikovani in posodabljeni vmesniki za dostop do oblikovanih jezikovnih virov in tehnologij, dostopni najširšemu krogu uporabnikov, tudi različnim skupinam uporabnikov s posebnimi potrebami.
- Število novih ali nadgrajenih jezikovnih virov in tehnologij, vključenih v take vmesnike, na letni ravni.

PREDVIDENI UČINKI:

Ključni učinek predvidenih aktivnosti na jezikovnotehnološkem področju v času intenzivnega razvoja umetne inteligence bo opremljenost jezikovne skupnosti v Republiki Sloveniji s sodobnimi jezikovnimi orodji (črkovalnik, pravopisno-slovnični pregledovalnik, govorne tehnologije, strojno prevajanje, odgovarjanje na vprašanja ...), namenjenimi za najširši spekter jezikovnih uporabnikov. Navedene tehnologije bodo omogočale učinkovitejše sporazumevanje med govorcami in lažjo dostopnost do informacij vsem skupinam jezikovnih uporabnikov ter tako zmanjševale razkorak med ljudmi glede na znanje jezika, morebitne oviranosti, ekonomski status ipd., omogočale pa bodo tudi učinkovito komunikacijo med govorcami različnih jezikov.

Predvideni ukrepi bodo pomembni tudi z vidika razvoja jezika in jezikoslovja, saj bodo zagotavljali opremljenost slovenščine s tehnologijami, ki omogočajo sistematično raziskovanje jezika na podlagi kakovostnih podatkovnih baz. K doseganju navedenih ciljev bo pomembno pripomogla tudi gradnja najrazličnejših podstavnih gradivskih virov (referenčni in specializirani korpusi, semantične podatkovne zbirke, leksikoni besednih oblik ...), ki podpirajo ne le jezikovnotehnološki razvoj slovenščine, ampak tudi znanstveno raziskovanje jezika, oblikovanje aktualnih in sodobnih opisov različnih pojavov v jeziku in, posledično, razvoj jezikovnega izobraževanja.

Digitalizacija

CILJ 1: Digitalizacija jezikovnih virov in priročnikov, ki predstavljajo kulturno dediščino in so pomembni za znanstveno produkcijo, vezano na slovenski jezik, ter zagotavljanje njihovega prostega oz. odprtega dostopa.

UKREPI:

- Digitaliziranje obstoječega pisnega in govornega slovenskega gradiva v standardiziranih formatih in na način, da je omogočena kar največja izraba tega gradiva za razvoj slovenske jezikovne infrastrukture in za znanstveno raziskovanje, ter arhiviranje tega gradiva v zaupanja vrednih repozitorijih.
- Spodbujanje občanske znanosti pri digitalizaciji pisnih in drugih jezikovnih virov.
- Spodbujanje projektov, ki omogočajo zajem in obdelavo starejšega ter sodobnega jezikovnega gradiva z različnimi raziskovalnimi tehnikami in metodami, npr. s standardiziranimi dialektološkimi vprašalniki, vodenimi pogovori.
- Spodbujanje digitalizacije pisnega in avdio-vizualnega gradiva v arhivih slovenskih skupnosti zunaj Slovenije.

KAZALNIKI:

- Število digitaliziranih pisnih in govornih del, ki predstavljajo kulturno dediščino, na letni ravni.

PREDVIDENI UČINKI:

Digitalizacija jezikovnih gradiv, ki predstavljajo kulturno dediščino, bo okrepila njihovo dostopnost in uporabo. Z ustreznim arhiviranjem podatkov in omogočanjem (spletnega) dostopa do digitaliziranih vsebin bodo raziskovalci in širša javnost lahko enostavneje preučevali zgodovinske plasti jezika in jezikovne razvojne procese. S predvidenimi ukrepi se bo zmanjšalo tveganje za fizično propadanje ali izgubo gradiva, saj digitalizacija olajšuje trajnejšo in varno hrambo gradiva ter njegovo lažjo obnovljivost. Digitalizirana pisna besedila in zvočni posnetki bodo lahko uporabljeni ne samo za neposredno znanstveno raziskovanje, ampak tudi pri razvoju jezikovnih tehnologij, saj so uporabni tudi kot podstavni viri za njihov razvoj. Pomemben predvideni učinek digitalizacije jezikovne kulturne dediščine bo tudi krepitev kulturne identitete in jezikovne zavesti govorcev, saj digitalizacija običajno poveča prepoznavnost virov, ki bi sicer ostali omejeni na arhive in poznani samo posameznim strokovnjakom.

CILJ 2: *Spodbujanje digitalizacije arhivskega zvočnega gradiva in vzpostavitev prosto dostopne digitalne platforme starejšega narečnega govorjenega jezika 20. stoletja (fonogramskega arhiva).*

UKREPI:

- *Vpeljava enotnih standardov za digitalizacijo analognega zvočnega arhivskega gradiva.*
- *Digitaliziranje zvočnega arhivskega gradiva.*
- *Spodbujanje znanstvenih, študentskih in kulturnih projektov, ki bi prispevali k zbiranju in digitalizaciji zvočnega arhivskega gradiva različnih ustanov, zlasti k dokumentaciji ogroženih in izginulih govorov v Sloveniji, in gradiva v arhivih slovenskih skupnosti zunaj Republike Slovenije.*
- *Prednostno vrednotenje programov, ki načrtujejo digitalizacijo zvočnih virov in njihovo spletno objavo.*

KAZALNIKI:

- *Oblikovan in v projektnih implementiran standard za digitalizacijo arhivskega zvočnega gradiva.*
- *Število ur digitaliziranih zvočnih posnetkov na letni ravni.*
- *Dostop do digitaliziranega zvočnega gradiva.*

PREDVIDENI UČINKI:

Vzpostavitev enotnih standardov in digitalizacija zvočnega gradiva bosta zagotovili trajnostno ohranitev in dostopnost narečnega jezika 20. stoletja. Nastala bo prosto dostopna digitalna platforma, ki bo omogočila raziskovalno, izobraževalno in kulturno rabo gradiva. S tem se bo okrepila prepoznavnost nesnovne dediščine ter spodbudilo sodelovanje med ustanovami in skupnostmi doma in v tujini.

CILJ 3: *Povečana produkcija in dostopnost kakovostnih e-knjig v slovenščini.*

UKREPI:

- *Finančno podpiranje izdajanja kakovostnih e-knjig v slovenščini, tako izvirne slovenske produkcije kot prevodov.*
- *Vključevanje novih in že izdanih e-knjig v knjižnično ponudbo.*
- *Izvedba promocijskih akcij za spodbujanje branja in rabo e-knjig.*

- *Nadgradnja nacionalne platforme za izposajo elektronskih knjig na način, da bo omogočala enostavno uporabo storitve izposoje e-knjig in podpirala uporabo različnih e-bralnikov.*

KAZALNIKI:

- *Zagotovljen obseg namenskih proračunskih sredstev za izdajanje kakovostnih e-knjig v slovenščini.*
- *Število na novo izdanih e-knjig v slovenščini.*
- *Število na novo vključenih e-knjig v knjižnično ponudbo.*
- *Izposoja e-knjig v knjižnicah.*
- *Izvedena kampanja za promocijo branja in rabe e-knjig.*

PREDVIDENI UČINKI:

S predvidenimi ukrepi se bo izboljšala bralna kultura in bralna pismenost jezikovnih uporabnikov, njihova zmožnost kritičnega mišljenja ter njihove jezikovne kompetence. Z branjem se bo krepila tudi kulturna zavest jezikovnih uporabnikov, njihovo splošno znanje ter njihova seznanjenost s (sodobnim slovenskim) literarnim ustvarjanjem. Povečana produkcija e-knjig in njihovo vključevanje v javni knjižnični sistem bo omogočala enostavnejši in enakopravnejši dostop bralcev do najnovejše knjižne produkcije.

SLOVENSKE SKUPNOSTI V SOSEDNJIH DRŽAVAH

Pri avtohtonih slovenskih skupnostih v sosednjih državah Republike Slovenije (RS) – v Porabju, na avstrijskem Koroškem in Štajerskem, na Tržaškem, Goriškem in Videmskem v Italiji ter na Hrvaškem – je vprašanje jezika ključnega pomena, saj jezik ne nastopa le v vlogi sredstva sporočanja, temveč deluje tudi kot najprepoznavnejši in najneposrednejši znak slovenske prisotnosti na zunanjih robovih slovenskega narodnega ozemlja. Takšno ugotovitev jasno poudarjajo tudi respondentke in respondenti spletne ankete *Slovenščina danes – zunaj RS*, ki z zaskrbljenostjo spremljajo splošen upad znanja in rabe slovenskega jezika na vseh štirih območjih sosednjih držav RS, kjer tradicionalno živijo predstavniki slovenske skupnosti. Krhek položaj slovenščine kot manjšinskega jezika v Italiji, Avstriji, na Madžarskem in Hrvaškem si zato zasluži posebno raziskovalno spremljanje in analizo, predvsem pa načrtno skrb, podporo in jezikovnopolitično ukrepanje.

Slovenska jezikovna politika se mora aktivno zavzemati za uveljavitev pravice do znanja in uporabe slovenščine v sosednjih državah v vseh okoliščinah in okoljih, kjer je raba slovenščine zaradi svoje tradicionalne prisotnosti zakonsko predvidena, kjer obstaja želja jezikovnih uporabnic in uporabnikov po njeni rabi oziroma kjer je raba slovenščine smiselna zaradi zgodovinskih, geografskih, kulturnih, poslovnih in drugih stikov s slovenskim prostorom.

Iz posebnega položaja slovenskih manjšinskih skupnosti v sosednjih državah, formalno potrjenega z nacionalno in mednarodno zakonodajo, izhajajo posebne jezikovnonačrtovalne potrebe, za izpolnitev katerih so potrebni ukrepi na vseh treh temeljnih ravneh jezikovnega načrtovanja: statusa jezika, tj. njegovega pravnega in družbenega položaja (angl. *status planning*); korpusa jezika, tj. jezikovnih sredstev (angl. *corpus planning*); usvajanja jezika, tj. pridobivanja znanja in razvijanja sporazumevalnih spretnosti v tem jeziku (angl. *acquisition planning*). Na podlagi opravljene raziskave ugotavljamo nujnost ukrepov na področjih: a) znanstvenega raziskovanja; b) strokovnega dela na področju jezikovne infrastrukture in opremljenosti; c) strokovnega dela na področju medjezikovnega posredovanja; d) pedagoškega dela na področju vzgoje, izobraževanja in izpopolnjevanja; e) promocijskega in osveščevalnega dela; f) ustvarjanja vsebin v slovenskem jeziku (novinarskega dela, dela na literarnem področju); g) nudenja storitev v slovenskem jeziku (varstvo otrok, šport, kultura, varstvo starejših ...); h) digitalnega razvoja in prisotnosti v digitalnem svetu; i) drugih področjih, relevantnih za opolnomočenje skupnosti za sporazumevanje v slovenskem jeziku.

Jezikovnim uporabnicam in uporabnikom – ne glede na raven njihovega znanja slovenskega jezika, stopnjo razvoja sporazumevalnih veščin v tem jeziku, odnosa do njega in identifikacije z njim – mora jezikovna politika omogočiti čim kakovostnejše pridobivanje in utrjevanje jezikovne zmožnosti, da bodo pridobivali znanje, veščine in spretnosti za samozavestno in učinkovito sporazumevanje v slovenščini v funkcijsko raznolikih sporazumevalnih okoliščinah. Obenem je pomembno tako poučujočim kot učečim se omogočiti, da imajo priložnost/možnost nenehnega nadgrajevanja in širjenja izraznih zmožnosti v slovenščini, tudi z zagotavljanjem učinkovite izpostavljenosti različnim rabam slovenskega jezika. Ključno je spodbujati visokošolsko izobraževanje pripadnic in pripadnikov slovenskih skupnosti iz sosednjih držav v Sloveniji – ob prepotrebem odpravljanju obstoječih administrativnih ovir – kot tudi čezmejne šolske izmenjave ter druge oblike čezmejne mobilnosti, ki zagotavljajo usvajanje jezika po načelu popolne potopitve.

Opolnomočenje slovenskega jezika v sosednjih državah, kjer tradicionalno živijo pripadniki slovenske skupnosti, neizogibno predpostavlja tudi poseben trud v smeri pridobivanja novih govork in govorcev

oziroma aktivnih uporabnic in uporabnikov slovenščine, posebej med mladimi generacijami. Zaradi negativnih demografskih trendov in asimilacije je dolgoročen obstoj in razvoj slovenskih manjšinskih skupnosti namreč mogoč samo, če so te sposobne pridobivati nove članice in člane. Razvojne možnosti predstavlja rastoče zanimanje za učenje slovenščine med večinskim prebivalstvom, o čemer priča razširjen pojav vpisovanja otrok iz neslovenskih družin v slovenske ali dvojezične vzgojno-izobraževalne ustanove. Izziv, s katerim se morajo slovenske skupnosti v sosednjih državah soočiti, je načrtno spodbujanje prehoda iz »učenja« jezika v njegovo čim bolj aktivno, dosledno in suvereno »rabo«, kar pa je seveda vse prej kot enostavna naloga, posebej v okoljih, kjer mladi govorci in govorke nimajo realnih možnosti, predvsem pa ne potreb, da bi bili dnevno izpostavljeni slovenskemu jeziku.

PREDLAGANI CILJI, UKREPI IN KAZALNIKI

Na podlagi podatkov, zbranih v okviru ciljnega raziskovalnega projekta Druga celovita jezikovnopolitična raziskava o potrebah jezikovnih uporabnikov v RS in uporabnikov slovenščine v sosednjih državah in po svetu (pregled pravne ureditve za slovenščino v sosednjih državah RS, pregleda raziskav in analize podatkov iz spletne ankete Slovenščina danes – zunaj RS povzemamo predlagane cilje, ukrepe in kazalnike za nadaljnje jezikovnopolitično delovanje, ki lahko neposredno pripomorejo k pripravi strateških dokumentov, zlasti nove Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko. Pri oblikovanju predlaganih ciljev, ukrepov in kazalnikov smo izhajali iz strukture prejšnje Resolucije (2021–2025), ki smo jo mestoma skušali dopolniti, posodobiti in optimizirati.

CILJ 1: *Spremljanje jezikovnopolitičnih razmer in uresničevanja jezikovnopolitičnih načrtov.*

UKREPI:

- *Spremljanje položaja slovenščine v sosednjih državah (znanja in rabe slovenskega jezika, stališč do slovenskega jezika, učinkovitosti pouka slovenskega jezika, razvoja bralne kulture, izpostavljenosti medijem v slovenskem jeziku, digitalnega razvoja slovenščine in prisotnosti v digitalnem svetu, uresničevanja jezikovnih pravic, ki jih predvidevajo zakonodajni okviri sosednjih držav, kjer tradicionalno živijo pripadniki slovenske skupnosti ipd.).*
- *Spremljanje uresničevanja jezikovnopolitičnih načrtov (posebej učinkovitosti ukrepov, ki jih predvideva nacionalni program RS za jezikovno politiko).*
- *Spodbujanje sodelovanja znanstvenoraziskovalnih ustanov in organizacij sosednjih držav, ki se ukvarjajo s spremljanjem jezikovnopolitičnih razmer, z znanstvenoraziskovalnimi ustanovami ter organizacijami v Republiki Sloveniji.*

KAZALNIKI:

- *Število raziskav oziroma število uporabnih ugotovitev.*
- *Predviden obseg namenskih proračunskih sredstev za slovenske znanstvenoraziskovalne in druge organizacije, ki se ukvarjajo s spremljanjem jezikovnopolitičnih razmer slovenskih skupnosti v sosednjih državah in z reševanjem jezikovnopolitičnih problematik.*

PREDVIDENI UČINKI:

Podlaga za kontinuirano izpolnjevanje preostalih področnih ciljev resolucije in sprotno pripravo smernic za nadaljnjo jezikovno politiko na posameznem območju sosednjih držav, kjer tradicionalno živijo slovenske skupnosti.

CILJ 2: Skrb za kakovost in učinkovitost poučevanja in učenja slovenščine pri različnih ciljnih skupinah.

UKREPI:

- Sistematično usposabljanje vzgojiteljic in vzgojiteljev ter učiteljic in učiteljev v vrtcih in šolah s slovenskim učnim jezikom, v dvojezičnih vrtcih in šolah ter v šolah s poukom slovenščine v sosednjih državah; specializirani programi za vzpostavitev izobraževalnega okolja, naklonjenega raznojezičnosti, ki bo učečim se pomagalo pri razvijanju široke in funkcijsko raznolike sporazumevalne zmožnosti v slovenščini.
- Uvedba standardiziranega izpopolnjevalnega programa za pedagoški kader slovenskih in dvojezičnih šol v sosednjih državah ter za pedagoški kader iz RS z naborom jezikovnih in drugih vsebin, z zaključnim izpitom in potrdilom.
- Po potrebi zagotavljanje in sofinanciranje usposobljenih učiteljic in učiteljev ter asistentk in asistentov iz RS za delo v šolah s slovenskim in dvojezičnim poukom ter s poukom slovenščine v sosednjih državah.
- Podpora izdelavi posebnih učbenikov slovenščine in drugih učnih gradiv za slovenščino in druge predmete za ciljne skupine na območjih, kjer v sosednjih državah tradicionalno živi slovenska skupnost.
- Podpora izvajanju pošolskih in obšolskih dejavnosti v slovenskem jeziku.
- Promocija slovenščine in spodbujanje poučevanja slovenščine v večinskih vzgojno-izobraževalnih ustanovah na območjih, kjer v sosednjih državah tradicionalno živijo slovenske skupnosti.
- Organiziranje delavnic za spoznavanje Slovenije, slovenske kulture in jezika, slovenskih skupnosti v sosednjih državah ter o dvo- in večjezičnosti v družbi, družini in na ravni posameznika.
- Organiziranje daljših bivanj in tečajev slovenščine v Republiki Sloveniji za učenke in učence ter dijakinje in dijake šol s slovenskim učnim jezikom in dvojezičnim poukom v sosednjih državah.
- Spodbujanje sodelovanja in izmenjav med šolami v Republiki Sloveniji ter šolami s slovenskim učnim jezikom in dvojezičnim poukom oz. s poukom slovenščine v sosednjih državah.
- Zagotovitev možnosti za opravljanje šolske in strokovne prakse v Sloveniji.
- Spodbujanje visokošolskega izobraževanja pripadnic in pripadnikov slovenskih skupnosti iz sosednjih držav v Sloveniji.
- Odpravljanje administrativnih in drugih ovir za lažji dostop do univerzitetnega izobraževanja v Republiki Sloveniji; spodbujanje prizadevanj za zagotavljanje neposrednega priznavanja nazivov, naslovov in kvalifikacij, pridobljenih v RS, v sosednjih državah.
- Zagotavljanje ustreznih štipendijskih skladov za bivanje in izobraževanje v Sloveniji.
- Spodbujanje meduniverzitetnega sodelovanja, na primer z ustrezno podporo visokošolskim zavodom iz Republike Slovenije, ki vzpostavljajo skupne študijske programe z univerzami iz sosednjih držav.
- Izvajanje e-jezikovnih tečajev slovenščine kot prvega in drugega jezika za učence in učenke, ki prihajajo iz sosednjih držav.
- Po potrebi zagotavljanje in sofinanciranje usposobljenih učiteljic in učiteljev iz RS za poučevanje slovenščine kot drugega, sosedskega in dediščinskega jezika na jezikovnih tečajih v sosednjih državah.
- Izdelava e-gradiv za (samo)učenje slovenščine.
- Uveljavitev slovenskega sistema preverjanja in certificiranja pridobljenega znanja slovenščine (SEJO) na jezikovnih tečajih in drugih oblikah jezikovnega izobraževanja in izpopolnjevanja.

- *Sistematična skrb za pridobivanje novih uporabnic in uporabnikov slovenskega jezika: vzpostavitev ustreznih strokovnih centrov za slovenščino kot drugi, sosedski in dediščinski jezik v vsem obmejnem pasu (po sistemu SEJO) z namenskim rednim financiranjem in enotno koordinacijo institucije, ki se v RS že ukvarja s slovenščino kot drugim in tujim jezikom.*

KAZALNIKI:

- *Število izvedenih usposabljanj za vzgojiteljice in vzgojitelje, učiteljice in učitelje ter učeče se.*
- *Število strokovnih delavk in delavcev, vključenih v izobraževanja.*
- *Število učnih gradiv, prirejenih za različna okolja, starosti in stopnje znanja jezika.*
- *Predviden obseg namenskih proračunskih sredstev za pošolske in obšolske dejavnosti v slovenskem jeziku.*
- *Število organiziranih delavnic, namenjenih spoznavanju Slovenije, slovenske kulture in slovenskega jezika.*
- *Število organiziranih promocijskih dejavnosti o možnostih visokošolskega izobraževanja v Sloveniji.*
- *Število organiziranih daljših bivanj in tečajev slovenščine v Republiki Sloveniji.*
- *Število organiziranih izmenjav med šolami v Republiki Sloveniji in sosednjih državah.*
- *Prirejeni, posodobljeni oziroma spremenjeni administrativni postopki za lažji dostop do univerzitetnega izobraževanja v Republiki Sloveniji.*
- *Obseg razpisanih in podeljenih sredstev za štipendijske sklade.*
- *Dokumentirano aktivno delovanje štipendistov in štipendistk v prid slovenske skupnosti.*
- *Število organiziranih e-jezikovnih tečajev slovenskega jezika.*
- *Število izdelanih e-gradiv za (samo)učenje slovenščine.*
- *Uveljavljen sistem preverjanja in certificiranja znanja slovenščine po slovenskem vzorcu.*
- *Število vzpostavljenih strokovnih centrov za slovenščino kot sosedski jezik.*

PREDVIDENI UČINKI:

Izboljšanje izobraževalnih procesov, njihovo usklajeno načrtovanje in razvoj ter povečanje njihove dostopnosti, vključno z dostopnostjo ustreznih gradiv; vzgajanje samozavestnih in suverenih uporabnic in uporabnikov slovenščine, ki delujejo v prid širše slovenske skupnosti; sistematična skrb za pridobivanje novih uporabnic in uporabnikov slovenskega jezika med večinskim prebivalstvom; ustrezno usposobljeni kadri, s katerimi prihajajo v stik uporabnice in uporabniki slovenščine v sosednjih državah RS.

CILJ 3: *Širjenje področij rabe in promocije slovenskega jezika, spodbujanje jezikovne opremljenosti oz. infrastrukture v slovenskem jeziku.*

UKREPI:

- *Ozaveščanje staršev in družin o pomenu znanja in rabe slovenščine kot dediščinskega jezika, jezika okolja in sosedskega jezika, tudi z izvajanjem delavnic na šolah, pripravo informativnih zgibank in pošiljanjem na dom, promocije na družbenih omrežjih in drugimi ukrepi.*
- *Spodbujanje rabe slovenskih narečij z ohranjanjem zavesti o zvrstnosti slovenskega jezika in o narečju kot eni od njegovih različic.*

- *Spodbujanje slovenskih skupnosti v sosednjih državah pri dejavnostih in povezavah z Republiko Slovenijo na kulturnem, športnem in medijskem področju ter na vseh drugih področjih, relevantnih za rabo in vitalnost slovenskega jezika v sosednjih državah RS.*
- *Spodbujanje rabe slovenščine v gostinstvu, turizmu in v drugih gospodarskih sektorjih na območjih slovenske poselitve v sosednjih državah (podpora pri pripravi dvojezičnih napisov, jedilnih listov, cenikov, katalogov, oglasov ipd.).*
- *Spodbujanje bralne kulture v slovenščini.*
- *Spodbujanje dostopanja do knjig in e-knjig v slovenskem jeziku, e-virov v slovenskem jeziku, promocija rabe programske opreme za pametne telefone, tablice in računalnike v slovenskem jeziku.*
- *Promocija vsebin popularne in potrošne kulture v slovenskem jeziku, olajšan dostop do sinhroniziranih filmov in risank v slovenskem jeziku.*
- *Zagotavljanje telekomunikacijske pokritosti v slovenskem govornem prostoru oziroma zagotavljanje dostopnosti slovenskih radijskih in televizijskih programov iz RS tudi na območjih, kjer je v sosednjih državah naseljena slovenska skupnost.*
- *Jezikovna podpora zaposlenim v javni upravi dvojezičnih območij in pristojnim za stike s slovensko skupnostjo (jezikovna izobraževanja, seznanjanje s terminologijo, uzaveščanje potrebe po kakovostnih prevodih).*
- *Skrb za prisotnost slovenskega jezika v okviru jezikovne krajine na območjih, kjer je v sosednjih državah naseljena slovenska skupnost.*
- *Opozarjanje na rabo slovenskih krajevnih imen na območjih slovenske avtohtone poselitve sosednjih držav v javnih medijih v RS in širšem slovenskem jezikovnem prostoru.*
- *Sistematično zagotavljanje digitalne prisotnosti slovenskih skupnosti v sosednjih državah: redno posodabljanje in dopolnjevanje spletnih virov, kot so Google Maps, Wikipedija itd.*
- *Spodbujanje jezikovne opremljenosti in infrastrukture: ustvarjanje virov in orodij za slovenščino zunaj meja RS; vključitev teh vsebin v splošne vire in orodja za slovenščino; priprava spletnih in prosto dostopnih dvojezičnih terminoloških slovarjev slovenščine in večinskih jezikov sosednjih držav.*
- *Spodbujanje čezmejne mobilnosti učiteljev in učiteljic, novinarjev in novinark, prevajalcev in prevajalk ter drugih profilov: možnost krajše (6 mesecev) ali daljše (1 leto) mobilnosti z opravljanjem službenih obveznosti v Sloveniji; izmenjava s kadrom iz Slovenije, ki za isti čas in pod istimi pogoji opravlja obveznosti v sosednjih državah na območju avtohtone naselitve slovenskih skupnosti.*

KAZALNIKI:

- *Število organiziranih informativnih srečanj za starše in družine.*
- *Število pripravljenih informativnih zgibank in drugega gradiva (tudi digitalnih vsebin) za starše in družine.*
- *Predviden obseg namenskih proračunskih sredstev za slovenska kulturna in športna društva in za slovenske medije.*
- *Število ukrepov za spodbujanje rabe slovenščine v gostinstvu, turizmu in drugih gospodarskih sektorjih.*
- *Predviden obseg namenskih proračunskih sredstev za razvoj bralne kulture v slovenščini.*
- *Predviden obseg namenskih proračunskih sredstev za dostop do natisnjenih knjig in e-knjig ter e-virov v slovenskem jeziku.*

- *Telekomunikacijska pokritost slovenskega govornega prostora.*
- *Število jezikovnih izobraževanj za zaposlene v javni upravi.*
- *Število ustvarjenih virov in orodij za slovenščino zunaj meja RS.*
- *Število splošnih in terminoloških dvojezičnih slovarjev.*
- *Število organiziranih primerov čezmejne mobilnosti.*

PREDVIDENI UČINKI:

Širjenje rabe in promocije slovenskega jezika na vseh ključnih področjih manjšinskega družbenega življenja; usklajeno podpiranje razvoja in dostopnosti vseh oblik medijske prisotnosti slovenščine v narodnostno mešanih okoljih; podpiranje dostopa literature v slovenščini ter dejavnosti, ki različne ciljne skupine spodbujajo k branju literature v slovenščini; promocija vsebin popularne in potrošne kulture v slovenskem jeziku; spodbujanje jezikovne opremljenosti in infrastrukture v slovenskem jeziku; zagotavljanje digitalne prisotnosti slovenskih skupnosti v sosednjih državah.

Povzetek

Ciljni raziskovalni projekt *Druga celovita jezikovnopolitična raziskava o potrebah jezikovnih uporabnikov v RS in uporabnikov slovenščine v sosednjih državah in po svetu* je nadgradnja v letu 2017 izpeljanega projekta *Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov*, na katerega se tudi metodološko naslanja. Med oktobrom 2023 in oktobrom 2025 so ga izvajali raziskovalci Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Slovenskega raziskovalnega inštituta iz Trsta in Pedagoškega inštituta. Glavni namen projekta je bil celovito raziskati kompleksna in soodvisna področja aktualne slovenske jezikovne politike, s tem pa nadaljevati vzpostavljeno prakso poglobljenega, dolgoročnega in celostnega sociolingvističnega raziskovanja slovenščine. Projekt neposredno odgovarja na potrebe pripravljavcev strateških dokumentov, predvsem *Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko*.

Projekt se je osredinjal na jezikovna stališča in potrebe tako splošnih kot specializiranih jezikovnih uporabnikov. Razen uporabnikov slovenskega jezika so bili v raziskavo vključeni tudi drugi jezikovni uporabniki v Republiki Sloveniji ter uporabniki slovenskega jezika v sosednjih državah in po svetu, ki jih zadeva slovenska jezikovna politika:

- Posebno pozornost smo posvečali analizi stališč in potreb jezikovnih uporabnikov, ki delujejo v na izpostavljenih področjih (vzgoja in izobraževanje, visoko šolstvo in znanost, mediji, zdravstvo, kultura itd.) ali so poklicni jezikovni delavci ter se pri svojem delu srečujejo z rabo ali razvijanjem slovenske jezikovne infrastrukture.
- Analizirali smo stališča in potrebe jezikovnih uporabnikov slovenskega znakovnega jezika, manjšinskih in regionalnih jezikov v Republiki Sloveniji ter potrebe uporabnikov priseljenjskih jezikov v Republiki Sloveniji.
- Osredotočali smo se na potrebe uporabnikov s posebnimi potrebami v Republiki Sloveniji, npr. slepih in slabovidnih, gluhih in naglušnih, gluhoslepih ter oseb z motnjami v duševnem razvoju.
- Analizirali smo tudi jezikovne prakse, stališča in potrebe uporabnikov slovenskega jezika v sosednjih državah (v Italiji, na Madžarskem, v Avstriji in na Hrvaškem) ter uporabnikov slovenskega jezika po svetu.

Projekt smo izvedli v petih ključnih delovnih fazah, pri čemer so ob vsaki fazi nastali pomembni raziskovalni rezultati:

- V fazi 1 smo opravili pregled in ovrednotenje zakonskih in programskih dokumentov, ki določajo in usmerjajo jezikovne rabe in prakse jezikovnih uporabnikov.
- V fazi 2 smo analizirali obstoječe raziskave in pripravili (okvirni) sociolingvistični oris po posameznih izpostavljenih področjih.
- V fazi 3 smo pripravili, testirali in izvedli dve obsežni spletni raziskavi.
- V fazi 4 smo analizirali podatke spletne ankete in pripravili osnovno interpretacijo zbranega gradiva.
- V fazi 5 smo oblikovali smernice za nadaljnjo slovensko jezikovno politiko na izbranih izpostavljenih področjih.

Summary

The target research project Second Comprehensive Language Policy Survey on the Needs of Language Users in Slovenia and Users of Slovenian in Neighbouring Countries and Worldwide builds upon the 2017 project Language Policy of the Republic of Slovenia and the Needs of Users, to which it is also methodologically aligned. Conducted between October 2023 and October 2025, the project was carried out by researchers from the Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language, ZRC SAZU, the Slovene Research Institute in Trieste, and the Educational Research Institute. The main aim of the project was to conduct an in-depth examination of the complex and interdependent domains of contemporary Slovenian language policy, thereby continuing the established practice of comprehensive, long-term, and holistic sociolinguistic research on the Slovenian language. The project directly addresses the needs of policymakers preparing strategic documents, particularly the Resolution on the National Programme for Language Policy.

The research focused on the linguistic attitudes and needs of both general and specialized language users. In addition to users of Slovenian in the Republic of Slovenia, the study included other language users in the Republic of Slovenia, as well as Slovenian language users in neighbouring countries and worldwide, who are affected by Slovenian language policy:

- Special attention was given to the analysis of the attitudes and needs of language users working in key domains (education, higher education and science, media, healthcare, culture, etc.) or of professional language workers who, in their work, encounter the use or development of Slovenian language infrastructure.
- The study analysed the attitudes and needs of users of Slovenian Sign Language, minority and regional languages in the Republic of Slovenia, as well as the needs of immigrant language users in Slovenia.
- It also focused on the needs of users with special needs in Slovenia, such as the blind and visually impaired, the deaf and hard of hearing, deafblind persons, and persons with intellectual disabilities.
- In addition, the research examined language practices, attitudes, and needs of Slovenian language users in neighbouring countries (Italy, Hungary, Austria, and Croatia) and among Slovenian language users worldwide.

The project was carried out in five key working phases, each producing significant research outcomes:

- Phase 1: A review and evaluation of legislative and policy documents regulating and guiding language use and practices of language users.
- Phase 2: An analysis of existing studies and the preparation of a (framework) sociolinguistic overview of the identified key domains.
- Phase 3: The design, testing, and implementation of two extensive online surveys.
- Phase 4: Data analysis of the online surveys and the preparation of a basic interpretation of the collected material.
- Phase 5: The formulation of guidelines for the future development of Slovenian language policy in selected key areas.